Μακεδονικά

Τόμ. 14, Αρ. 1 (1974)

Έγγραφα της ιστορίας της Μακεδονίας κατά την τουρκοκρατίαν: Α' συλλογή πρώτη

Γεώργιος Χ. Χιονίδης

doi: [10.12681/makedonika.575](https://doi.org/10.12681/makedonika.575)

Copyright © 2014, Γεώργιος Χ. Χιονίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χιονίδης Γ. Χ. (1974). Έγγραφα της ιστορίας της Μακεδονίας κατά την τουρκοκρατίαν: Α' συλλογή πρώτη. *Μακεδονικά*, 14(1), 85–122. <https://doi.org/10.12681/makedonika.575>

ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΝ

Α'. ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΡΩΤΗ

1. ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Κατὰ τὰς ἱστοριοδιφικὰς ἐρεῦνας μου εἰς τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους καὶ νομικῶν προσώπων εὗρήκα ὀρισμένα ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας. Ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ λάβω φωτογραφίας ἢ φωτοτυπίας τούτων, προκειμένου νὰ τὰ μελετήσω ὕστερα καὶ νὰ ἐπιλέξω ἐν συνεχείᾳ ὅσα εἶναι ἀνέκδοτα, διὰ νὰ τὰ ἐκδώσω. Ἔτσι συνέλεξα ἀρκετὰ ἔγγραφα. Ἐκ τούτων ἐκδίδω κατωτέρω μερικά, διότι πιστεύω ὅτι ταῦτα προσκομίζουν νέας, ἀγνώστους εἰδήσεις διὰ τὴν μακεδονικὴν ἱστορίαν. Ἡ ἔκδοσις τῶν ἐγγράφων ἐστηρίχθη κυρίως εἰς τὰς ληφθείσας φωτογραφίας ἢ φωτοτυπίας (αἱ ὁποῖαι πάντως δὲν ἦσαν πάντοτε ἐπιτυχεῖς) καὶ εἰς τὰς ληφθείσας προχείρους σημειώσεις μου.

Πρέπει νὰ σημειώσω ἀκόμη ὅτι ἡ δημοσίευσις τῶν ἐγγράφων τούτων (ὥς καὶ τῶν ἄλλων, τῶν ὁποίων ἡ ἔκδοσις θὰ ἀκολουθήσῃ, εἰς μεταγενεστέρας συλλογὰς) δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξαντλητικὴν διαπραγματεύσιν τῶν κατ' ἰδίαν θεμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ταῦτα (ἀφοῦ μάλιστα τὰ δημοσιευόμενα ἐπὶ μέρους ἔγγραφα δὲν σχετίζονται μὲ ἓνα θέμα μόνον ἀλλὰ μὲ περισσότερα), ἀλλ' εἰς τὸ νὰ ρίψῃ ὀρισμένας ἀκτῖνας φωτὸς εἰς μερικὰς πτυχὰς τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἀφορμὴν εἰς ἐτέρους ἱστοριοδίφας ἢ ἱστορικοὺς νὰ προσέξουν καὶ νὰ διαπραγματευθοῦν ταύτας πληρέστερα καὶ διεξοδικώτερα.

Τέλος, νομίζω ὅτι παρέλκει νὰ τονίσω ἰδιαιτέρως τὴν ἀξίαν τῶν συλλογῶν ἀνεκδότων ἐγγράφων διὰ τὴν ἱστορίαν, διότι αὕτη εἶναι εὐνόητος. Ἀρκεῖ, πιστεύω, νὰ σημειώσω ὅτι ἡ δημοσίευσις ἀγνώστων ἐγγράφων συντελεῖ κατὰ πολὺ εἰς τὸ νὰ φωτίσῃ τὸ πρῶτον σκοτεινὰς πλευρὰς τοῦ παρελθόντος ἢ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τομεῖς, διὰ τοὺς ὁποίους αἱ γνώσεις μας ἦσαν ἐλλιπεῖς. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἀποκτῶμεν νέας πληροφορίας δι' ἀγνώστους Μακεδόνας πρωταγωνιστὰς ἢ ἀπλοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κ.λ. ἢ συμπληρώνομεν ὅσα ἐγνωρίζαμεν διὰ τούτους καὶ διὰ τὴν δύσκολον ζωὴν τῶν ὑποδοῦλων Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

2. ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ Ν. ΠΕΛΛΗΣ ΤΗΣ ΑΤΑΛΑΝΤΗΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΟΥ 1821

α. Εἰσαγωγικά

Εἰς τὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν σώζεται τὸ Ἀρχεῖον τοῦ συνοικισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἰδρύθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων προσφύγων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν τῆς Ἀταλάντης¹.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Μακεδόνες ἀγωνισταὶ (μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων εἰς τὴν Χαλκιδικήν, εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ εἰς τὴν Νάουσαν) κατηυθύνθησαν εἰς τὴν λοιπὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα (ὅπως εἰς τὰς Βορείους Σποράδας, εἰς λοιπὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὴν Μεγαρίδα), ὅπου καὶ ἐγκατεστάθησαν προσωρινῶς, κατέληξαν δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀταλάντης τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος, ὅπου ἐδημιούργησαν νέαν πόλιν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νέα Πέλλα», χάρις καὶ εἰς τὴν ὕλικήν καὶ ἠθικὴν βοήθειαν τοῦ Μακεδόνα βαρῶνου Κωνσταντίνου Μπέλλου².

Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ὁμως, καίτοι εἶχεν ἀναγνωρίσει τὴν ἀνάγκην τῆς δημιουργίας τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸ ἔτος 1835³, μόλις

1. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἀποτελοῦν προφανῶς μικρὸν μόνον τμήμα τοῦ Ἀρχείου τοῦ συνοικισμοῦ. Εἶναι ἡριθμημένα καὶ εἰς τὸ ἄνω δεξιὸν μέρος ἐκάστου τούτων ὑπάρχει ἡ 224 καὶ μηχανικοῦ μέσου τεθεῖσα ἐνδείξις M18, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἀκολουθεῖ ὁ εἰδικώτερος ἀριθμὸς ἐνὸς ἐκάστου ἐγγράφου, τεθεῖς ἐπίσης διὰ τοῦ αὐτοῦ μηχανικοῦ μέσου. Εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Γ.Α.Κ., Ὑπουργεῖον Ἑσωτερικῶν, φάκελλοι 267-270) ὑπάρχουν ἀνέκδοτα ἔγγραφα, διὰ τὸν ἀποικισμὸν-μετοικεσίαν προσφύγων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καὶ Μακεδόνες· βλ. τὰ περιεχόμενα τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, εἰσαγωγὴ-ἐπιμέλεια-εὑρετήριον ὑπὸ Κωνσταντίνου Ἀθ. Διαμάντη, τ. 1ος, Ἀθήναι 1972, σ. 294.

2. Βλ. Ἀ. π. Βακαλοπούλου, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἱστορικὴ μελέτη, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 22-27, 27-28, 92-93, 155 καὶ 161. Πρβλ. τὸ ὁ ἴδιον, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 608-616 καὶ κυρίως σ. 609 καὶ 616 καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἔκδ. 3η, σ. 208-240 καὶ ἰδίως σ. 212, 217-220, 223-224 καὶ σμμ. 2 καὶ σ. 236. Περὶ τοῦ βαρῶνου Κωνσταντίνου Μπέλλου βλ. Μιχ. Ἀθ. Κάλινδερη, Ὁ βαρὼνος Κωνσταντίνος Δ. Βέλιος, 1772-1838. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους προσφορά του, Θεσσαλονίκη 1973, καὶ κυρίως σ. 11, 28, 35, 36, 37, 46, 54, 55, 56 καὶ 71, διὰ δὲ τὴν βιβλιοθήκην του σ. 45-47, Β. Π. Παναγιωτοπούλου, Βαρῶνος Κωνσταντίνος Μπέλλιος, ἕνας ὁμογενὴς στὴν Ἀθήνα τοῦ 1836, εἰς τὴν σειρὰν «Σταθμοὶ πρὸς τὴ νέα ἑλληνικὴ κοινωνία (1790-1840)», περ. «Ἐποχές», τεύχος 17 (Σεπτεμβρίου 1964), σ. 78-92 (καὶ εἰς ἰδιαίτερον τόμον) καὶ Ἀ. π. Βακαλοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 170-171, ὅπου καὶ βιβλιογραφία, ἐκ τῆς ὁποίας βλ. κυρίως Δ. καὶ Ν. Ἀργυριᾶδου, Πρακτικὰ τοῦ εὐγενεστάτου Βαρῶνου Κυρίου Κωνσταντίνου Μπέλλου Μακεδόνα, Βιέννη 1838 καὶ Ι. Δέλλιου, Ὁ βαρὼνος Κωνσταντίνος Μπέλλιος, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ Παμμακεδονικοῦ συλλόγου Ἀθηνῶν», τ. 3 (1910), σ. 19-36.

3. Βλ. Ἐ. μ. Πρωτοψάλτου, Πρόσφυγες κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, «Νέα Ἑστία», τ. 44 (1948), σ. 1154-1157, 1237-1241 καὶ 1298-1303 καὶ κυρίως σ. 1156, ἀριθμ.

μετὰ μίαν δεκαετίαν ἐπέτρεψε τὴν λειτουργίαν τοῦ ἰδιαιτέρου δήμου τῆς Νέας Πέλλης καὶ τὴν ἐκλογὴν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ἀμέσως κατωτέρω δημοσιευομένου ὑπ' ἀριθμ. 1 ἐγγράφου.

Πάντως, τὸ ὅλον θέμα πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἐιδικῆς, διεξοδικῆς μονογραφίας. Εἴθε, εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ νὰ ἀποτελέσουν ἀφορμὴν τὰ δημοσιευόμενα κατωτέρω σχετικὰ ἔγγραφα.

β. Τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα

Δημοσιεύονται κατωτέρω πέντε ἔγγραφα, ἐπιλεγέντα ἐκ τοῦ ὡς ἄνω Ἀρχείου, ὡς τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα, ἥτοι:

α. Τὸ πρῶτον ἔγγραφον εἶναι πρωτόκολλον τῆς 20ῆς Αὐγούστου 1845, τὸ ὁποῖον συντάγῃ καὶ ὑπεγράφη ὑπὸ τῆς τότε 5μελοῦς (;) Διοικούσης Ἐπιτροπῆς τοῦ ἐν Ν. Πέλλῃ συνοικισμοῦ καὶ τῶν κατοίκων τῆς Νέας Πέλλης καὶ τῆς Σκάλας.

Εἶναι γραμμένον ἐπὶ διφύλλου λευκοῦ χάρτου (διαστάσεων τοῦ φύλλου $0,200 \times 0,291$), ὃ ὁποῖος δὲν εὑρίσκεται εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν. Ἡ γραφὴ εἶναι καλλιγραφικὴ, ἄνευ ξεσμάτων καὶ λαθῶν (πλὴν τῆς ἐσφαλμένης γραφῆς πέμπτου ἀντὶ πέμπτου). Ἀνω δεξιὰ φέρει τὴν ἐνδειξιν Μ 18 9 (βλ. εἰκ. 1).

Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον, διότι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι παρέχει πληροφορίας διὰ τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ οἴκειου δήμου¹ καὶ διὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν προσφύγων νὰ συνδράμουν (ἐὰν χρειασθῇ) εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξόδων τοῦ δήμου τῶν, διασώζει καὶ τὰς ὑπογραφὰς καὶ τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν ἀρχηγῶν τῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν καὶ εἰς τὴν Σκάλαν τοῦ Εὐβοικοῦ κόλπου, ὅπου ἐκτίσθη ὕστερα ἢ Κάτω Πέλλα. (Σήμερα ἡ Νέα Πέλλα ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς Ἀταλάντης, ὅπου ἐδρεύει καὶ σωματεῖον μὲ τὸν τίτλον «Σύλλογος τῶν ἐν Νέᾳ Πέλλῃ Ἀταλάντης οἰκιστῶν Μακεδόνων»)². Αἱ ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν καὶ εἰς τὴν Σκάλαν οἰκογένηται πρέπει νὰ ἦσαν κατὰ τὸ 1845 τοὐλάχιστον 130, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπογραψάντων τὸ προαναφερθὲν πρωτόκολλον³.

23, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἰδρῦθῇ ὁ συνοικισμὸς τῶν Μακεδόνων, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νέα Πέλλα», διὰ τοῦ ἀπὸ 20.3.1835 Β. Δ/τος.

1. Βλ. παρὰ ταῦτα, Ἰωάννας Κωτσάκης, Οἱ Μακεδόνες τῆς Στεριάς, «Μακεδονικὴ Ζωή», τεύχος 60 (Μαῖου 1971) σ. 7-11 καὶ τεύχος 61 (Ἰουνίου 1971) σ. 7-9, ὅπου δημοσιεύεται (τεύχος 60, Μαῖου 1971, σ. 8) φωτογραφία βεβαιώσεως (τῆς 2-3-1837) τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συνοικισμοῦ, περὶ ἐγγραφῆς Μακεδόνοιο εἰς τὸν «...Δῆμον τῶν ἐν Νέᾳ Πέλλῃ τῆς Λοκρίδος συνοικιζομένων Μακεδόνων».

2. Βλ. Ἰωάννας Κωτσάκης, ἑ.ἀ.

3. Βλ. Δ. καὶ Ν. Ἀργυριάδου, ἑ.ἀ., ὅπου γράφεται ὅτι κατὰ τὸ 1837 εἶχαν

Expansor lui micșinărilor este deosebit de mare, în comparație cu celelalte organe ale sistemului respirator. Acesta este un organ foarte mare, care ocupă o parte importantă din cavitatea toracică. Este însoțit de două plămâni, care sunt organele principale ale respirației. Expansorul este însoțit de două plămâni, care sunt organele principale ale respirației. Este însoțit de două plămâni, care sunt organele principale ale respirației.

Ἔτσι, ἐξ ἄλλου, δυνάμεθα πλέον νὰ γνωρίζωμεν τὴν τύχην πολλῶν Μακεδόνων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, καὶ κυρίως νὰ ἐντοπίσωμεν τὰ ἱχνη τῶν ἀπογόνων μερικῶν ἐκ τούτων, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς πληροφορίες, τὰς ὁποίας ἔχομεν ἐξ ἄλλων πηγῶν καὶ κυρίως ἐκ τοῦ μητρώου τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος¹. Τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν, διότι μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐξαγάγωμεν ὠρισμένα χρήσιμα συμπεράσματα διὰ τὰς μετακινήσεις καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας κατὰ τοὺς μετεπαναστατικούς χρόνους². Δυστυχῶς, δὲν εἶναι εὐανάγνωστοι ὅλαι αἱ ὑπογραφαὶ καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατωρθώθη ἡ ἀνάγνωσις μερικῶν ἐκ τούτων³.

β. Τὸ δευτέρον ἔγγραφον εἶναι ἡ ἀπὸ 28.1.1846 αἰτήσις τοῦ Θεσσαλονικέως ἀγωνιστοῦ Ἰωάννου Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος ἠτεῖτο τὴν ἔγγραφὴν του ὡς δημότου εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ν. Πέλλης. Οὗτος δὲν εἶναι γνωστὸς ἐξ ἄλλης πηγῆς.

Τὸ ἔγγραφον φέρει τὸν ἀριθμὸν Μ 18 11 καὶ εἰς τὸ μέσον τὴν χειρόγραφον ἔνδειξιν «Ἀρ. 415». Εἶναι γραμμένον καλλιγραφικῶς, ἄνευ λαθῶν καὶ

ἐγκατασταθῇ μόνον 70 οἰκογένειαι Μακεδόνων, ἐνθ' ὑπῆρχαν καὶ ἄλλαι 400 οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι κατεγρήσαν μὲν, ἀλλὰ δὲν εἶχαν μετακομίσει ἀκόμη εἰς τὴν Ν. Πέλλαν. Πρβλ. καὶ Ἰωάννου Κωτσάκη, ἑ.ἀ., τευχὸς 60, σ. 10, ὅπου καταχωρίζεται ἀπόσπασμα παλαιᾶς μελέτης ὑδρεύσεως τῆς Ἀταλάντης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ὅτι ἡ κεντρικὴ συνοικία τῆς πόλεως ἀπετελεῖτο ἀπὸ 1.800 κατοίκους «τὸ πλεῖστον ἀπογόνους Μακεδόνων προσφύγων, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ τὸ 1834 ἐκ τῆς Πέλλης (sic) τῆς Μακεδονίας, φεύγοντες τοὺς ἐξοντωτικούς διωγμοὺς τῶν Τούρκων...».

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Οἱ εἰς τὰ μητῶα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἀναγραφόμενοι Μακεδόνες, «Μακεδονικά», τ. 12 (1972), σ. 34-64. Πρβλ. ἀκόμη Ν. Τοδoron - V. Trajkov, Bulgares participants dans les luttes pour la libération de la Grèce, 1821-1828, Σόφια 1971, πολλαχού.

2. Βλ. τὴν ἀμέσως ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαν ἐργασίαν μου, σ. 64, ἀριθμ. 3.

3. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐγένετο παραβολὴ τῶν ὀνοματεπωνύμων τῶν ὑπογραφῶν πρὸς τὰ δεδομένα τῶν μητρώων τῶν ἀγωνιστῶν καὶ ἐνετοπίσθησαν εἰς τὸ πρωτόκολλον οἱ κάτωθι γνωστοὶ ἀγωνισταί, οἱ ὁποῖοι ἀναγράφονται εἰς τὰ μητῶα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (κατὰ τὴν σειρὰν τῶν ὑπογραψάντων): α) Ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἀξιωματικῶν οἱ 62, 100, 88, 13, 8 καὶ 51, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 2αν σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου, οἱ 64, 63, 87, 92, 94, 95 καὶ 96, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 3ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου καὶ οἱ 11 καὶ 10, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 4ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου. β) Ἐκ τῆς τάξεως τῶν ὑπαξιωματικῶν οἱ 79 καὶ 88, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 2αν σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου, οἱ 96, 35, 44, 82, 17 καὶ 79, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 3ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου καὶ οἱ 47, 16 καὶ 36, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 4ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου. γ) Ἐκ τῆς τάξεως τῶν στρατιωτῶν οἱ 30, 24, 2 ἢ 3, 81, 10, 88 καὶ 28, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 3ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου καὶ οἱ 22, 12, 28, 51 καὶ 2 ἢ 3 ἢ 4, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 4ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου, ἥτοι ἐν ὅλῳ 37. Εἰς μερικὰς περιπτώσεις ἀγωνιστῶν συμφωνοῦν τὰ ἐπώνυμα εἰς τοὺς δύο καταλόγους, ἀλλὰ διαφέρουν τὰ ὀνόματα τούτων, θὰ ἐπρόκειτο δὲ προφανῶς περὶ συγγενῶν.

ξεσμάτων, ἐπὶ διφύλλου χάρτου (μετὰ ἐνσφραγίστου χαρτοσήμου 25 λεπτῶν), διαστάσεων $0,205 \times 0,285$. Ἡ κατάστασις του εἶναι ἀρίστη.

γ. Τὸ τρίτον ἔγγραφο εἶναι ἡ ἀπὸ 25.5.1846 αἰτήσις τοῦ Βεροιώως Γεωργίου Στέργου (προφανῶς Στεργίου), ὁ ὁποῖος μόλις τότε (1846) εἶχεν ἀπελευθερωθῇ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, γεγονὸς τὸ ὁποῖον εἶναι ὡπσοδῆποτε ἀξιοσημείωτον, προφανῶς ὁμως οὗτος δὲν θὰ ἡχμαλωτίσθῃ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821-1822, ἀλλὰ μεταγενέστερα, δηλαδὴ εἰς μίαν ἐκ τῶν μετεπαναστατικῶν κινήσεων τῶν Μακεδόνων¹. Καὶ ὁ ἀγωνιστὴς αὐτὸς ἦτο ἄγνωστος μέχρι σήμερα².

Ἡ αἰτήσις του εἶναι γραμμένη εἰς διφύλλον χάρτην (διαστάσεων $0,288 \times 0,300$), χρώματος ἀνοικοῦ πρασίνου, ἄνευ λαθῶν, ἐγγράφῃ δὲ ὑπὸ ἄλλης χειρὸς. Ἄνωθεν δεξιὰ ὑπάρχει ἡ ἐνδειξις «Ἀρ. 426», ἡ δὲ συνήθης ἀρίθμησις τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τούτου ἐγένετο εἰς τὸ ἄνω μέρος, περὶ τὸ μέσον. Ἡ κατάστασις τοῦ ἐγγράφου εἶναι μετρία.

δ καὶ ε. Τὰ ὑπ' ἀριθμ. τέσσερα καὶ πέντε ἔγγραφα εἶναι δύο ἐπιστολαὶ τοῦ γνωστοῦ Μακεδόνα ἱερωμένου Βενεδίκτου Κραλίδῃ (1765-1860)³, πρώτου ἐπισκόπου Δαλματίας, Ἀλβανίας καὶ Ἰστρίας, τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν οὗτος εἰς Ἀθήνας ἐκ Βενετίας (10 Μαρτίου καὶ 23 Μαΐου 1846) πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον Πάικον, ὡς σημειώνεται εἰς τὸ νῶτον (4η σελίς) τοῦ δευτέρου ἐγγράφου, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὸ θέμα τῆς δωρεᾶς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀποστολέως εἰς τὸν συνοικισμὸν τῶν Μακεδόνων τῆς Νέας Πέλλης.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων αὐτῶν ἀποκτῶμεν ἀξιολόγους εἰδήσεις. Συγκεκριμένως, ἐκ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς μαθάνομεν ὅτι ὁ ἐπιστέλλων εἶχε δωρίσει εἰς τὴν Δημοσίαν (= Ἐθνικὴν) Βιβλιοθήκην τῆς Ἑλλάδος (ὅπου εἶχε κληροδοτήσει καὶ τὴν ὑπόλοιπον βιβλιοθήκην του διὰ τῆς διαθήκης του) ἓνα κιβώτιον σπανίων βιβλίων, ἀλλὰ παρεξηγήθη μὲ τὸν ἑφορόν της Γεώργιον Κοζάκην Τυπάλδον⁴, καὶ κατόπιν τούτου ἤλλαξε γνώμην καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ τὴν βιβλιοθήκην του εἰς τοὺς συμπατριώτας του πρόσφυγας Μακεδόνας, ἰδίως ἀφοῦ ἔμαθεν (ἀπὸ τὸν παραλήπτην τῶν ἐπιστο-

1. Βλ. περὶ τῶν κινήματων τούτων εἰς Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἡ ἐκστρατεία καὶ ἡ ἐπανάστασις εἰς τὸν Ὀλυμπον κατὰ τὰ ἔτη 1821-1822, ἐκδόσις Ε.Μ.Σ., Θεσσαλονίκη 1975, σ. 44-45, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

2. Περὶ ἄλλων Βεροίων βλ. τὴν μελέτην μου, Ἄγνωστοι Βεροῖσις ἀγωνισταὶ τοῦ 1821, Βέροια 1971.

3. Περὶ τούτου βλ. προχειρῶς εἰς Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν, τ. 15ος, σ. 111 καὶ εἰς Ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, τ. 8ος, σ. 149.

4. Περὶ τῆς δραστηριότητος τούτου διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς Δημοσίας (Ἐθνικῆς) Βιβλιοθήκης βλ. προχειρῶς εἰς Δημήτριον Μάργαρη, Πρόσωπα καὶ θέματα, Ἀθῆναι 1962, σ. 119-134 (Ἡ ἱστορία τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ οἱ θησαυροὶ της), καὶ κυρίως σ. 127-128, ὅπου δὲν ἀναφέρεται ἡ δωρεὰ τοῦ Κραλίδῃ.

λῶν του) περὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Ἀταλάντην. Τὴν ἀπόφασίν του ταύτην ἐγνωστοποίησεν εἰς τὴν σχετικὴν ἐπιτροπὴν, ὅτι δηλαδὴ προτίθεται νὰ ἀποστείλῃ τὴν ἐκ 3.000 τόμων βιβλιοθήκην του, τὴν ὁποίαν μάλιστα ἐσκόπευε νὰ ἐμπλουτίσῃ διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἄλλων βιβλίων. Εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν ὁ Βενέδικτος ἀναφέρεται εἰς τὴν μέχρι τότε ἀλληλογραφίαν του μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τὸν παραλήπτην τῶν δημοσιευομένων ἐπιστολῶν του καὶ ἐπανέρχεται μετὰ σχολαστικότητα εἰς τὸ γνωστὸν ἤδη γεγονὸς τῆς ἀποστολῆς βιβλίων του εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην. Ἐκφράζει τὴν χαρὰν του διὰ τὴν ἀναγγελθεῖσαν ἀνέγερσιν τῆς δημοσίας σχολῆς τῆς Νέας Πέλλης, διαβεβαίει δὲ περὶ τῆς ἐγκυρότητος τῆς διαθήκης του καὶ γνωστοποιεῖ τὴν ἀπόφασίν του νὰ μεταφερθῇ ἡ βιβλιοθήκη του εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν πρὸ τοῦ θανάτου του. Τοῦτο θὰ ἐγένετο σταδιακῶς, διότι καὶ ὁ ἴδιος ἤθελε νὰ μελετᾷ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λόγιοι, οἱ ὁποῖοι προσέτρεχαν εἰς αὐτὸν διὰ νὰ συμβουλευθοῦν τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης του. Τέλος (εἰς προσθήκην), ἐρωτᾷ ἐπ' ὀνόματι τίνος πρέπει νὰ στείλῃ τὰ βιβλία καὶ τὴν εἰκόνα του.

Δὲν εἶναι γνωστὸν ποία ἦτο ἡ κατάληξις τῆς ὑποθέσεως, ἐὰν δηλαδὴ ἀπεστάλῃ καὶ παρελήφθῃ ἡ ὄχι ἢ ἐν λόγῳ βιβλιοθήκη εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Νέας Πέλλης, τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι δὲν ἐγένετο τοῦτο (καίτοι ὁ Βενέδικτος ἀπεβίωσεν εἰς τὴν Βενετίαν μετὰ 16 ἔτη, διότι ἐκ τοῦ ὕφους καὶ τῶν ὑπεφυγῶν τῶν ἐπιστολῶν του, γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ ἀναβλητικότης, ὥς καὶ ἡ ἀστάθεια τοῦ χαρακτῆρος τούτου), ὥς συνέβη καὶ μετὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ βαρὸν Κωνσταντίνου Μπέλλου, ἡ ὁποία, ἐνῶ προσωρίζετο διὰ τὸν δῆμον τῶν Μακεδόνων, κατέληξεν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην¹.

Τὰ δύο ταῦτα ἔγγραφα ἔγραψεν ἰδιοχείρως ὁ ὥς ἄνω ἐπιστέλλων ἐπισκοπὸς Βενέδικτος, ὁ ὁποῖος ἔγραφε συχνὰ ἀσυντάκτως καὶ ἦτο χαρακτηριστικῶς ἀνορθόγραφος, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν δημοσιευομένων (ὥς ἔχουν) κειμένων του. Μερικαὶ ὁμως ἀβλεψίαι ἴσως νὰ ὀφείλωνται εἰς τὴν ἐνδεχομένην κακὴν ὄρασίν του καὶ εἰς τὸ γῆρας. Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ φέρει τὴν ἐνδειξιν M18 14 καὶ εἶναι γραμμένη ἐπὶ διφύλλου λευκοῦ χάρτου, διαστάσεων 0,215×0,273, διατηρουμένον εἰς μετρίαν κατάστασιν. Ἡ δευτέρα ἐπιστολὴ ἔχει τὴν ἐνδειξιν M18 15, εἶναι δὲ γραμμένη ἐπὶ ὁμοίου διφύλλου χάρτου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι γραμμένη εἰς τὴν 1ην καὶ εἰς τὴν 2αν σελίδα, εἰς τὸ μέσον δὲ τούτων ὑπάρχει σχισμὴ, τὸ ἐλλεῖπον ὅμως μέρος τοῦ κειμένου ἀποκατεστάθη μετ' εὐχερείας. Εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὸν μέρος τῆς 1ης, ὥς καὶ τῆς 3ης σελίδος τοῦ χάρτου, ὑπάρχει ἀνάγλυφον ὑδάτινον σημεῖον, ἥτοι κορῶ-

1. Β. Δ. καὶ Ν. Ἀργυριάδου, ἑ.ἀ., σ. 35-38, 21-22 καὶ 38-39, Ἰ. Δέλλιου, ἑ.ἀ., σ. 25 καὶ 30, Ἀ. Βακαλοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 171 καὶ Ἰωάννας Κωτσάκη, ἑ.ἀ., τευχ. 60, σ. 11.

να, και ἡ ἔνδειξις «BATH», εἰς δὲ τὴν ἄγραφον 4ην σελίδα ὑπάρχουν ἐμφανῆ σημεῖα τῆς χρησιμοποιοθεΐσης βούλλας (βουλλοκεριοῦ), ἡ στρογγύλη σφραγὶς τοῦ ἑλληνικοῦ ταχυδρομείου (μὲ τὴν ἔνδειξιν «ΑΘΗΝΑΙ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ» 1846), ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ δὲ ταύτης πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν τῆς γραφῆς τῆς δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ πληροφορία ὅτι ἡ ταχυδρομικὴ ἐπικοινωνία Βενετίας-Ἀθηνῶν ἐπραγματοποιεῖτο εἰς 12 ἡμέρας, ἐὰν βεβαίως ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐταχυδρομήθη αὐθημερόν) καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ παραλήπτου εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν.

γ. Τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων

1

Ἀριθ.

Πρωτόκολλον

Σήμερον τὴν εἰκοστὴν τοῦ μηνὸς αὐγούστου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ πέμπτου ἔτους ἐν Νέᾳ Πέλλῃ ἡ ἐπὶ τοῦ Συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων ἐπιτόπιος τῆς Νέας Πέλλης ἐπιτροπὴ λαβοῦσα τὴν ἐπ' ἀριθ. 4137 ἀπὸ 1ης Τρ. Μ. Διαταγὴν τῆς Βασιλικῆς Φυλάξης, συνεκάλεσε τοὺς ἐν Πέλλῃ εὐρισκομένους Μακεδόνας καθὼς καὶ τοὺς ἐν τῷ λιμένι τῆς Σκάλας, καὶ τοὺς ἐκοινοποίησε τὴν ἐπ' ἀριθ. 103693 Διαταγὴν τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν. ὅλοι δὲ ὁμοθυμαδὸν ἐξέφρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι συγκατετέθη τέλος πάντων νὰ διατάξῃ ἀποφασιστικῶς καὶ ἀμετατρέπτως τὴν σύστασιν τοῦ τῶν Μακεδόνων Δήμου διὰ τῆς ἀναιρεθέντος ἐκλογῆς τῶν Δημοτικῶν αὐτῶν ἀρχῶν. Συγχρόνως δὲ ἀπεφάνθησαν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ συνεισφέρωσιν ἐξ ἰδίων των πρὸς ἀπάντησιν τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων διὰ τὴν συντήρησιν τῆς δημαρχίας, ἐὰν οἱ Νόμιμοι πόροι τοῦ Δήμου δὲν ἴθελον ἐπαρκεῖ εἰς τοῦτο.

Ὅθεν συνετάχθη τὸ παρὸν πρωτόκολλον, ὅπερ ἀναγνωσθὲν εὐκρινῶς καὶ μεγαλοφώνως εἰς ὑπάρχοντων πάντων, ἐπεγράφη παρ' ὅλων αὐτῶν, καὶ τῆς ἐπιτοπίου τοῦ Συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων ἐπιτροπῆς.

Ἡ ἐν Ν. Πέλλῃ τοῦ Συνοικισμοῦ

Ἐπιτροπὴ

Κ. Μπίνος

Α.Ν. Χαλκοτίς

Ξ: Ἀθανασί(ον)

Θ[α]νασ[ης] Π. Σαραφιανου

ἐλευθέριος Ἰωάννου

οἱ ἐν Νέᾳ Πέλλῃ καὶ τῆς Σκάλας κάτοικοι.

Σ. Παπ(α)δημητρί(ον)

Χαρίσης Νικολά(ον) ὀλύμπιος

Ἄντ. Μιχαῖλ	Δῆμος Α. Λάζου	
Ἀστέριος (;) Ἀποστόλου(;))	Τόλιος λ. λάζου	
Ἀθ. βλαχομιχάλη	Δημήτριος. Ν. Στυλοῦδης	
Ἰω. Ζαρκιαδάς(;) Β. Ντοκκαλιώτης[= Β. Ν. Κοκκαλιώτης;]		
κωνσταντίνος βλαχομιχάλη	Ἰωάννης Μ. μοβούλας(;))	
Γαρόφαλος ἀντωνί(ον)		
(...) (...) Περόδικα(;))	Ἀργύρι(ος) Ἀντωνίου Γιάκας Ἀστεριος Πετρον	σ. 3
Γουλιός Μπζώτης	Ἀγγελίος στεριον γεωργίος διμητρίου	
Ἀνα: Μπιζιώτας	Ἰω. καρπονζής(;))	δάσκαλος
Δημήτρι(ος) Καλοχω- ρόκης	Ἀθ. Σκόνδρας Β. Γεωργίου	
Θομας Βαργός(;))	Ἰω. ἀντωνη Θεοχάρης λα...	
Ιωάννης Τζηαμης	γηοργίος σηροπολός Γιαννής Σοκολής(;))	
κωνσταντίνος πα(πα)ζαχαρία	Ἰωάν. Γ. Συρόπουλος Ιωάννης μιχουλακίς	
Γιακόβος στοροῦπρη	Μέλιος Γ. Συρόπουλος ἀναγ. σταύρου	
Π. εμμανουήλ	Παναγιώτης Τσαρόπουλος Ἀναγ. Β. Συροπούλος	
Δημήτριος Χρίστου	Δημήτριος στέριον Μο- στάκας Γ. (Χατζη) Χρήστου	
λονκάς Σκοτῆδας	γιωργίος στεφαιλ(;))	ὡς ἀγρόματος(...)
Ὁρέσι(της;)) αποσ- στολο	βασιλικῶς ιωαννον Γεώργιος Τσατσάρωνης	
Ἰωάννης Δημητρίου	θοδωρ(ος)κα(ραθο)δωρη(;))	διὰ τὸν γιοργί(...)
Ταξιάρχης φλόρον	Βασίλειος γιοργήν Ἀστέριος Πέτρον	
Νικόλαος νάκου	ἀθανασίος μαντασης θεοδορίος ἀνατολίτης καὶ δηναντόν	
Γρηγόρι(ος) Μπίνος	διμος θεοχαρίσ ὡς ἀγρόματος	
μαργαρητης αθα(νασί)ου	Νικόλαος Τρουμπέτας Γεώργιος Ἀστερίον	
νικόλαος πλιχαβάς(;))	Χρυστο μνησοβός(;))	δηλὰ τὸν Δ: κοννούπηρ
Τριαντάφυλλ(ος) Γεωργίου	σταματίς σιγρε θ. ἀγγελου	Γεώργιος Ἀστερίον
Δρακός: Δ. Χορμαβα	βασίλειος Δουμπιότης(;))	Σωτήρης Κωνσταντίνου
Γιαννάκης Ἀθανασό- πολος	παναγιῶτι Τόλλους ἀλεξίς ἀντονί(ον) καὶ ὡς ἀγροματος	
Δημήτριος φλόρος	Μιχαλὶς βασιλιον Δημητρί(ον) Σ.Π(α)πα	
Χ:(ατζη)στάθης ῥέξης	[=Σ. Π(α)παδημητρίου]	
Μηγάλης ἀντωνίου Καὶ ὁς ἀγρόματος	Παναγιώτης Μπαδόπουλος	σ. 4
Γρηγ. Π. Μπίνος		
Μανόλης Μπαρούτας	Ταξιαρχίς φλόρος	
Δ. Ἀστερίον Μπίνος ἀγρόματος Γ.Π.	στεργίος βασιλιον	

Μπινος	Χρίστος ἰωάνον
Νικόλαος κονός(;))	Παῦλος Ἀθανασίου
διμήτριος ἀφιλακτος(;))	(...) πουλνυχρόνης
Κωνστ(αντίνος) Παπαπαλουκᾶ	Ε.Δ. Λιακόπουλος
Ἰωαννις γεοργί(ον) καὶ διαντὸν	Εὔσ. Χ. φλώρον
Σ. παπ(ᾶ) δημητρί(ον)	Δ. Ναοῦμ
Στέριος Ἰωάνον καὶ διαντὸν Ἀστεριος	Μηχάλης ναοῦμ
Πετρον	διμήτριος κόκινος
Γεοργακις δημητρί(ον) καὶ διαντὸν	διμήτριος ζουρντζής
Ἀστεριος Πετρον	ζήσης νικολάου
Εὔστάθ[ι]ο Jς Κ. Μπαλῆς	Χριστόδουλος (...)
Κυριαζής παπαδόπουλος	Β.Δ. (;) Τομπιοτης (;)
Δημητριος Μποστακόπλος	γ. γαλατζανος(;))
Δηατον ἀγραματον Χατζη	(...) βασιλίου
(...) (...) Δημητριος Μποστακόπλος	(...) (...)
Σταματης παναγοτου	παναγιότης σπύρον
Δημήτριος Ἀργύρης	Χρίστος κοποπουλος(;))
Παναγιωτης Κυριάκου	Μιχαήλ καλογιερης(;))
στέριος Εμμανήλ	Γιανης Καρακούκης
Γεώργιος Ἀθανασίου	Νάνος ἐμμανηήλ βέρρο(οιος)
	μανολίος: ἐμμ. βέρρο(οιος): ἡς ἐλνυήν:
	τον
	Νάνος βέρρο(οιος):

2

Ἀρ. 415

Πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπὴν.

Ὁ ὑποφαινόμενος, οὗ ἡ Πατρίς θεσσαλονίκη τῆς τῷ ὀθωμανικῷ Κράτει Μακεδονίας, καὶ ὅστις ἔκτοτε τοῦ 1835, διαμένων εἰς τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν ὑπηρέτησα τὴν ὀφειλομένην τετραετίαν παρὰ τῷ ἱππικῷ Τάγματι στρατιωτικῶς. ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ συνοικήσω μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι μακεδόνων, δέομαι τῆς Ἐντ. Ἐπιτροπῆς ταύτης νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ σημειώσῃ καὶ τὸ ἐμὸν ὄνομα εἰς τὸν περὶ τοῦ αὐτοῦ συνοικισμοῦ κοινὸν κατάλογον.

Ὑποσημειοῦμ' ἐδσεβάστως

Εὐπειθέστατος

Ἰωάννης Μιχαήλ.—

Ἐν Ἀθήναις

τῇ 28 = Ἰαννου(αρίου) = 1846.

3

Ἀθῆναι τὴν 25 Μαΐου
1846

Ἀρ. 426

Πρὸς

Τὴν Σ. ἐπὶ τοῦ Συνουκισμοῦ τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπὴν.—

Ὁ ὑποφαινόμενος ἐκ Βερόοιας τῆς Μακεδονίας, μόλις ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, διέμενον μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἐπικρατείας. Νῦν δὲ θέλων νὰ λογισθῶ ὡς μέλος τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, παρακαλῶ τὴν Σ. ταύτην ἐπιτροπὴν ἵνα μὲ ἐγγράψῃ εἰς τὸν τῆς Νέας Πέλλης δῆμον, λαμβάνουσα ὑπ' ὄφιν τὸ ἐπισυναπτόμενον ἀποδεικτικόν, καὶ ἐφοδιάζονσά με μὲ τὸ ἀνήκον ἐγγραπτήριον

ὑποσημειοῦμαι.—

Εὐπειθέστατος
γεωργηος στεργου

4

Εὐγενέστατε Κύριε!

Περιττὸν κρίνων νὰ ἐπαναλάβω ὅσα πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ἔγραφα, ἐκφράσας τὰ αἰσθήματά μου καὶ τὴν γνώμην μου περὶ τῶν συνουκισθέντων ἐν τῇ Νέᾳ Πέλλῃ Μακεδόνων, Περὶ ὧν δὲ τὸν λόγον μου μόνον εἰς τὸ νὰ ἐπαινέσω κατ' αἶσαν τὸ φίλιπτον μοι φιλογενές Σον Πρόσωπον διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἡμετέρους Μακεδόνας ἀγάπην Σου, ὅφ' ἧς κινούμενος μὲ προέτρεψες εἰς ἔργον εὐάρεστον μὲν εἰς ἐμὲ καὶ εὐκατόρθωτον, κοινωφελέστατον δὲ εἰς αὐτούς. Εὐγε τῆς Σῆς φρονίμου καὶ φιλανθρώπου γνώμης!

Εὐκαιρον δὲ νομίζω ἐνταῦθα νὰ Σοὶ γνωστοποιήσω τὸ ἀκόλουθον: Γινώσκεις καλῶς ὅτι πρὸ ἐνὸς ἔτους κατ' αἴτησιν τοῦ ἐφόρου τῆς ἐν Ἀθήναις δημοσίας βιβλιοθήκης Κυρί(ου) Γ. Τυπάλδου, ἔστειλα εἰς Ἀθήνας δωρεὰν ἐν κιβώτιον βιβλίων πολυτίμων καὶ σπανίων. Ὁ γεννάδιος οὗτος παραλαβὼν τὸ δῶρημα, οὐ μόνον τὴν δέουσαν ἀπάντησιν περὶ τῆς περιλαβῆς αὐτοῦ δὲν ἔκαμε κατὰ χρέος καὶ ἔθος κόσμον πολιτισμένον καὶ πεπαιδευμένον, ἀλλὰ, πρᾶγμα ἀπίστευτον διὰ τὴν ἀτοπίαν του, ἐτόλμησε νὰ καταχωρήσῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα τοῦ Χρόνου ἐν ἄρθρον (τὸ ὅποιον Σᾶς εἶναι γνωστόν, δὲν ἀμφιβάλλω) διὰ τοῦ ὁποίου κατατόξευσε τὴν ἐμὴν φιλοτιμίαν, ἀνταγωνιζόμενος τρόπον τινὰ νὰ τοῦ σταλθῇ τὸ ἀντίγραφον τῆς διαθήκης μου, ἐπικυρωμένον παρὰ τὰς ἐντεῦθεν τοπικὰς ἀρχάς, δείχνωντας μὲ τοῦτο ὅτι εἰμαι ἄνθρωπος πλαστολόγος ψεύστης καὶ ἀπατεών! Τὸ τόλμημά του ἐδέχθην μὲ ὑπομονήν, καὶ μολονότι ἐπλήρην κατὰ τι δὲν ἔκρινα νὰ ἀντιτοξεύσω καὶ ν' ἀποδώσω κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἐπιφυλακτικῶς νὰ ἐλέγξω τὴν ἀτοπίαν καθὼς πρέπει.

Ἐκτοτε δὲ δυσαρεστηθεὶς εἰς τὸν ἀγνώμονα τρόπον, ἔβαλον κατὰ νοῦν

να προσφέρω τὴν ἐμὴν βιβλιοθήκην εἰς τοὺς ἐμοὺς Μακεδόνας, ἀλλ' ἀμφίβολος ὢν περὶ τῆς συνοικίσεως αὐτῶν ἐν Ἀταλάντῃ τῆς Λοκρίδος, ἀπεῖχον τὴν περὶ σ. 2 τοῦτον ἀπόφασίν μου, καὶ διῆγον μὲ σιωπῇ. Τώρα δε, ὅταν | ἐπληροφορήθην διὰ τῶν ὑμετέρων γραμμάτων τὴν ἀλήθειαν, ἐξέφρασα πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ἀπόφασίν μου, καὶ ἐβεβαίωσα ταύτην, ὅτι οἱ λόγοι μου εἶναι λόγοι τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, καὶ ὅτι θέλουν ἐκτελεσθῇ κατὰ τὸν πόθον τὸν ἐμὸν καὶ τὸν ὑμέτερον.

Ἡ βιβλιοθήκη μου αὕτη, ἄχρις ὥρας σύγκειται ὑπὲρ τῶν τρισχιλίων Σωμαμάτων. Τώρα δὲ διαπραγματεύομαι ν' ἀγοράσω τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μανφρίνου (del Manfrin), καὶ τὸ περισσότερον μ' ἐρεθίζει εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῆς, διότι εἶναι εἰς αὐτὴν ἡ Πολυγλώτα, καὶ τὰ ἅπαντα Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Γαλλάντι, καὶ πολλότατα ἄλλα σπάνια καὶ δυσεύρετα Γραικο-λατῖνα βιβλία.

Ἀσπαζόμενος εἰλικρινῶς τὴν Σὴν ἐγγένειαν, καὶ εὐχόμενος αὐτῇ πᾶν οὐράνιον ἀγαθόν, ὑποσημειοῦμαι

Ὁ Πρῶνν Δαλματίας, Ἀλβανίας καὶ Ἰστορίας
Βενέδικτος Κραλίδης

Ἐν Βενετία τῇ 10 Μαρτίου 1846

5

Ἐκλαμπρότατε καὶ φιλογενέστατε Κύριε Ἀνδρόνικε!

Τρεῖς μέχρι τοῦδε ἔλαβον ὑμετέρας ἐπιστολάς, δύο μὲν πρότερον συνάμα ἐλθούσας, ἐξ ὧν ἡ μία μὲν, γραγγραμμένη τῇ 9 φεβρουαρίου ἐξ' ὀνόματος τῆς φιλογενοῦς Ἐπιτροπῆς, ἡ δ' ἄλλη παρὰ τῆς Σῆς ἐκλαμπρότητος ἡμερολογουμένη τῇ 28 Ἀπριλί(ου). τὴν δὲ τρίτην ἔλαβον προχθές, καὶ ταύτην γεγραμμένην τῇ 5 τρέχοντος. ὅλα ἀπλανῶς διητυνύθησαν εἰς Βενετίαν, καὶ ἐν καιρῷ μοὶ ἐνεχειρίσθησαν· ἐγὼ δὲ τὴν δέουσιν ἀποκρίσιν σύγκαιρα, δὲν ἀπέδωκα, διότι ἤμουν, καὶ εἶμαι βεβηθυμένος εἰς μερίμνας περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀθεραπεύτου ζημίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνελπίστως μ' ἔρριπεν ὁ πολλὰ παρ' ἐμοῦ ἐδωρεγυθηθεὶς ἀχάριστος καὶ κατάρατος Ἀρδοῖνος, Γάλλος, Γαμβρός τοῦ Γιαννοβάκη, ἀνὴρ ὑποκριτῆς, ψεύστης καὶ ἀπαταιῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεμψα, ὡς γινώσκετε, πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις δημοσίαν Βιβλιοθήκην μέρος τῶν βιβλίων μου. Ἀλλ' ὁ γέγονεν οὐκ ἀπογίνεται, καὶ χρειά ὑπομονῆς!

Ἀποκρινόμενος δὲ τώρα (ἐπαναλαμβάνω μέρος ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐκεῖνας) διὰ μιᾶς ταύτης, ἐκφράζομαι πρῶτον τὴν ὁποίαν ἡσθάνθην ἀνέκφραστον | χαράν, μαθὼν ὅτι σπεύδετε εἰς ἀνέγερσιν δημοσίας σχολῆς, κα[τα]στ[ι]τήματος τόσον ἀναγκαῖον καὶ κοινωφελούς, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν [τοῦ] νοδὸς φωτισμόν, τοῦ ὁποίου παρόντος μὲν εὐδαίμων ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων, ἀπόντος δέ, τρισάθλιος·

Ἐΐθε ὁ Πανάγαθος Πατήρ τῶν φώτων νὰ εὐλογήσῃ ταύτην μετὰ τοῦ νεοσυστά-
τον Λήμου!

Περὶ δὲ τῆς ἀφ' ἐνὸς εἰς ἄλλο κράτος ἐξαγωγῆς τῆς ἐμῆς Βιβλιοθήκης
Σᾶς δίδω ἀπόλυτον βεβαιότητα ὅτι αὕτη δὲν θέλει ἀπαντήσῃ οὐδεμίαν δυσκο-
λίαν, πρῶτον ὅτι τόσον ἀσφαλῶς εἶναι κατασκευασμένη ἡ ἐμὴ Διαθήκη, ὥστε
οὐδεμία ἐπιχείρησις λόγου πονηρίας δύναται νὰ τὴν ἀνατρέψῃ· δεύτερον δὲ ὅτι
ἡ Ἀδστριακὴ Κυβέρνησις, νομιμωτάτῃ οὖσα, τῶν ἀδυνάτων, εἶναι νὰ κατα-
πατήσῃ τοὺς ὁποίους προστατεύει νόμοις. Πλὴν ἐγὼ Σᾶς ἀναγγέλλω τὸ πάντων
κάλλιστον, ὅτι ἡ ἐμὴ βιβλιοθήκη θέλει μετακομισθῇ εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν τῶν
συμπολιτῶν μου Μακεδόνων | πρὸ τῆς ἐμῆς τελευτῆς. Τοῦτο δὲ θέλει πρά- σ. 2
ξω, ὅχι διότι φοβοῦμαι τὰς ὁποίας ὑπελάβατε μελοῦσας ἐνδεχομένας δυσκολίας,
διότι πάλιν λέγω ὅτι ἡ ἐμὴ διαθήκη βαίνει εἰς θεμέλιον ἄσειστον καὶ ἀδιάρρηκτον,
ἀλλὰ διὰ νὰ ἴδω πεπληρωμένην τὴν ἐμὴν ἐπιθυμίαν ἔτι ζῶν.

Ἄμα ἡσυχάσῃ ὀλίγον τὸ τεταραγμένον μου πνεῦμα θέλει Σᾶς πέμψει μέ-
ρος ἀξιόλογον τῶν βιβλίων μετὰ τῆς ἐμῆς εἰκόνης· μετὰ καιρὸν δὲ τινὰ ἄλλα,
καὶ πάλιν ἄλλα ἕως τῆς τελείας αὐτῆς μετακομίσεως. Πιστεύσατέ μοι, εὐμε-
νέστατα, ὅτι ἐπόθουν νὰ μετακομίσω διὰ μιᾶς ὅλην τὴν βιβλιοθήκην, ἀλλ'
ἐπειδὴ ἐντροπῶ πολλᾶκις ἐν τῇ μελέτῃ τῶν γραφῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ λόγιοι τινὲς
καὶ ἡμέτεροι καὶ ἄλλογενεῖς ἐρχόμενοι θεωροῦν, ὁ μὲν τοῦτον, ὁ δὲ ἄλλον Συγ-
γραφέα, διὰ ταῦτα ἔκρινα νὰ κάμω τὴν μετακόμισιν αὐτῆς κατὰ διαλείματα·
θέλει μετακομισθῇ ὅμως κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπιθυμίαν ὅλη πρὸ τῆς ἀποβιώσεώς μου.

Πρὸς δὲ τὸν Κύριον Πρωθυπουργόν, κατὰ τὸν ἐμοῦ στοχασμὸν, δὲν κρίνω
πρόεπον νὰ γράψω ὥς μοι προτρέπετε, διότι, αὐτὸς ἐσιώπησε βαθεῖα[ν] [σιω-
π]ήν, ἐν ᾧ χρόνῳ ἔπρεπε νὰ λαλήσῃ· ὁ δὲ Κύριος Τυπάλδος ὁ τῆς δημοσίας]
βιβλιοθήκης ἐπιστάτης, οὐ μόνον ἀπάντησιν τὴν ὑπὸ παντὸς πολιτι[σμέ]νου
κόσμου ἀπαντουμένην ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσι δὲν ἀπέδωκεν, ἀλλ' εὐαρε-
στήθῃ ὁ καλόνυχος νὰ καταχωρήσῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα τὸν Χρόνον ἐκεῖνον τὸν
λόγον τὸν οὐκ ὀλίγην ὕβριν φέροντα εἰς τὸ πρόσωπόν μου, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνε-
γνώσατε καὶ ἐγνωρίσατε, καὶ διὰ τοῦτο περιττὸν νὰ κάμω τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

Μὲ ἀγάπην ἐγκάρδιον ἀσπαζόμενος τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα καὶ τοὺς
Σεβαστοὺς ἐπιτρόπους τοῦ Συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων, Σᾶς εὐχομαι παρὰ
Θεοῦ Πᾶν ἀγαθὸν ἀληθές, μένω.

Ἐν Βενετία τῇ 23 Μαΐου 1846

Ὁ Πρώην Δαλματίας Βενέδικτος Κραλίδης

Πρὸς: Παρακαλῆται ἡ ἐκλαμπρότητα νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ πρὸς τίνα νὰ διευ-
θύνω τὰ βιβλία καὶ τὴν εἰκόνα?

3. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ-ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΑΜΑΝΤΗ

α. Εἰσαγωγικά

Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος (Ι.Ε.Ε.Ε.) περιλαμβάνεται πλῆθος ἐγγράφων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ μένουσι εἰσέτι ἀνέκδοτα. Τελευταίως (30-31.12.1972 καὶ 2.1.1973) εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἰδῶ ἐπὶ τροχάδην τοὺς δακτυλογραφημένους καταλόγους τούτων, ὅπου καταχωρίζεται περίληψις τῶν περιεχομένων τῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἀνεζήτησα τὰ πρωτότυπα δι' ὅσα ἐγγραφα ἔκρινα ὅτι εἶναι ἐνδιαφέροντα, τὰ ἐξήτασα καὶ ἔλαβα φωτοτυπίας τούτων καὶ συγκεκριμένως ἐκείνων, τὰ ὅποια εὐρέθησαν εἰς τὰ σχετικὰ ἐρμάρια¹.

Εἶναι εὐχρὴς ἔργον νὰ ἀναληφθῇ σοβαρὰ προσπάθεια, διὰ κρατικῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως, πρὸς δημοσίευσιν ἅπαντος τοῦ πλουσιωτάτου αὐτοῦ ἀρχείου, διότι περιέχονται εἰς τοῦτο λίαν ἀξιόλογα ἐγγραφα, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις θὰ βοηθήσῃ σοβαρῶς εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, εἰς τὸν ἐμπλουτισμὸν τῶν γνώσεών μας καὶ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἱστορικῆς ἐρευνῆς διὰ τὴν νεοελληνικὴν ἱστορίαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας.

Ἐκ τῶν εἰς χεῖρας μου εὐρισκομένων φωτοτυπιῶν ἐγγράφων, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὴν Μακεδονίαν, δημοσιεύονται κατωτέρω ὀρισμένα, ἄλλα δὲ θὰ συμπεριληφθοῦν εἰς ἐπομένους συλλογὰς μου.

β. Τὰ δημοσιευόμενα ἐγγραφα

Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς Ι.Ε.Ε.Ε., εἰς μὲν τὴν παροῦσαν παράγραφον δημοσιεύονται πέντε ἐγγραφα, ἄλλα δὲ ἔξω καταχωρίζονται εἰς τὰς ἐτέρας παραγράφους.

α, β καὶ γ. Τὰ πρῶτα τρία ἐγγραφα εἶναι ἐπιστολαὶ τοῦ Μακεδόνοιο ἀγωνιστοῦ Γέρου Καρατάσου². Ἡ πρώτη τούτων ἀπευθύνεται (τὴν 17 ἢ 27 6.1823, ἐκ τῆς Παναγίας) πρὸς τοὺς ἐφόρους προφανῶς τῶν Τρικκέρων³,

1. Εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ι.Ε.Ε.Ε. κ. Ἰωάννην Α. Μελετόπουλον, διότι ἐπέτρεψε τὴν ὥς ἄνω ἐρευνᾶν μου καὶ τὴν λήψιν φωτοαντιγράφων, ὥς καὶ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἐταιρείας, ἰδίᾳ δὲ τὴν κ. Μ. Μινώτου, διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν προθυμίαν τῶν πρὸς ἐξυπηρέτησίν μου, καὶ διῃ εἰς ἡμέρας ἐορτῶν.

2. Περὶ τούτου βλ. Ἀ. π. Μ. Τζαφεροπούλου, Οἱ Καρατασαῖοι, Α' Ὁ γέρο Καρατάσος, Βέροια 1971 καὶ Γεωργίου Χ. Χιονίδου, Σχεδιάγραμμα περὶ τοῦ Γέρου Καρατάσου καὶ τῆς οἰκογενείας του, «Μακεδονικά», τ. 9 (1969), σ. 295-315, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

3. Ἄλλαι ἐπιστολαὶ τοῦ Καρατάσου πρὸς τοὺς ἐφόρους τῶν Τρικκέρων ἀναδημοσιεύονται (ἀπὸ τὸ περιοδικὸν «Προμηθεύς», τ. 2ος, σ. 128-129) ὑπὸ τῶν Δ η μ η τ ρ ί ο υ Κ. Τ σ ο π ο τ ο υ, Ἡ Θεταλτομαγνησία (Πήλιον) καὶ τὸ φρούριον τοῦ Βόλου κατὰ τὴν

και διὰ ταύτης ζητεῖ ὁ Καρατάσος, ὅπως ἐφοδιάζουν μὲ τροφίμα τὸν καπετάν Ἀναστάσην. Διὰ τῆς δευτέρας ὁ Καρατάσος καλεῖ (5.6.1823) τὸν καπετάν Ἀναστάσην νὰ ἔλθῃ εἰς συνάντησίν του ἄνευ καθυστερήσεως, ἡ δὲ τρίτη (τῆς 23.7.1823) ἐστάλῃ εἰς τὸν αὐτὸν καπετάνιον καὶ πρὸς ὄσους ἄλλους εὐρίσκοντο εἰς τὸ πλοῖον, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν οὗτος δύο σκλάβους διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ карабиу των.

Καὶ αἱ τρεῖς ἐπιστολαὶ προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Γεωργίου Μαζαράκη, ὁ ὁποῖος ἐξετέλεσεν ἀποστολὴν συλλογῆς ἐγγράφων (1884), καὶ φέρουν τοὺς ἐξῆς ἀριθμούς: Ἡ πρώτη 1525 (καὶ τὸν εἰδικὸν ἀριθμὸν, τῆς συλλογῆς Μαζαράκη 9), ἡ δευτέρα 1535 (καὶ τὸν εἰδικὸν ἀριθμὸν 16) καὶ ἡ τρίτη 1536 (καὶ τὸν εἰδικὸν ἀριθμὸν 17). Κάτωθεν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Καρατάσου ἐτέθη ἡ ἀτομικὴ σφραγὶς τοῦ¹ «ΤΑ/СΙΟ», ἐντὸς ἄστρου, ἥτοι δύο συμπλεκομένων ὀρθογωνίων τριγώνων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἔχει τὴν βάσιν του ἀνεστραμμένην. Αἱ ἐπιστολαὶ εἶναι γραμμέναι ἐπὶ λευκοῦ (πορώδους, χάρτου) διαστάσεων 0,110×0,155 ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα καὶ 0,80×0,13 ἡ τρίτη. Εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς ὑπάρχει ἡ σημείωσις: «Τῇ 5: Ἰουνίου: 1823: παναγία Τρικέρων/ἔλαβον τὸ παρὸν εἰς τὰς 7: ὄρας τῆς ἡμέρας».

δ. Τὸ τέταρτον ἔγγραφον εἶναι ἐπιστολὴ τῆς 17.4.1831 τοῦ Δημητρίου (Τζάμη) Καρατάσου πρὸς τὸν Πρόξενον τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Θεσσαλονίκην Ὑγγελον Μουστοζυδιαν², διὰ τῆς ὁποίας οὗτος συνιστᾷ εἰς τὸν παραλήπτην τῆς τὸν Ναουσαῖον ἀγωνιστὴν Δῆμον Ἀθανασίου³, εἰς δὲ τὸ πλᾶγιον (ἀριστερὸν) μέρος τῆς ἐπιστολῆς ὁ Τζάμης προσέθεσε τοὺς χαιρετισμοὺς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κώστα⁴. Τὸ ἔγγραφον ἔχει τὸν ἀριθμὸν 16.735, προέρχεται ἐξ

ἐπανάστασιν τοῦ 1821, «Θεσσαλικά Χρονικά», τ. 1 (1930), σ. 23-54 καὶ δὴ εἰς σ. 35-36 καὶ Γιάν. Κορδάτου, Ἡ ἐπανάστασις τῆς Θεσσαλομαγνησίας στὸ 1821, Ἀθήνα 1930, σ. 119 καὶ 127-128. Περὶ τῶν γεγονότων εἰς τὸ Τρίκερι κ.λ. καὶ τῆς ἐκεῖ δράσεως τοῦ Καρατάσου καὶ ἄλλων Μακεδόνων ὑπάρχει πλουσία βιβλιογραφία, παλαιὰ καὶ νεώτερα.

1. Βλ. τὴν σφραγίδα καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Καρατάσου εἰς Ἰωάννου Πετρώφ, Περίδοξος κλεφτουριά τῆς Μακεδονίας, βιογραφίαι 28 κλεφταρματολῶν τῆς, εἰσαγωγὴ μετὰ καταλόγου τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Πετρώφ, προσθήκαι καὶ ἐπιμέλεια Γεωργίου Χ. Χιονίδου, Θεσσαλονίκη 1972, εἰκ. 5, ἀριθμ. στ' καὶ εἰκ. 7, ἀριθμ. 2.

2. Περὶ τοῦ ρόλου εἰς τὴν Μακεδονίαν τοῦ Ὑγγέλου Μουστοζυδίου, βλ. προηρώως Ἀποστολόπου Ε. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, σ. 630-631, ὅπου (σημ. 4) καὶ βιβλιογραφία, τὸ θέμα ὅμως τοῦτο ἀξίζει νὰ διερευνηθῇ διεξοδικότερα. Ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς παρουσίας συλλογῆς θὰ γίνῃ ὅπωςδῇποτε κάπως γνωστὴ ἡ συμβολὴ τοῦ φιλοπάτριδος τούτου ἀνδρὸς εἰς τὴν προσπάθειαν συνδρομῆς τῶν Μακεδόνων ἀγωνιστῶν καὶ κυρίως τῶν ὑποδοῶν. Βλ. καὶ τὰ ἐπιλεγόμενα εἰς τὸ τέλος τῆς ἀνὰ χειρὸς ἐργασίας.

3. Δὲν γνωρίζομεν τὸν ἀγωνιστὴν τοῦτον ἐξ ἄλλης πηγῆς. Τὸ ἐπώνυμον (πατρώνυμον) ὅμως τοῦτο ἔφεραν πολλοὶ Μακεδόνες ἀγωνισταί.

4. Περὶ τούτου βλ. τὴν ἐργασίαν μου, Σχεδιάσμα..., ἔ.ἀ., σ. 312, ἀριθμ. γ'.

ἀγορᾶς καὶ εἶναι γραμμένον ἐπὶ μονοφύλλου χάρτου, διαστάσεων $0,22 \times 0,32$, φέρει δὲ κηλίδας μελάνης ἄνω δεξιᾷ. Εἶναι ἄγνωστοι οἱ σκοποὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ναουσαίου ἀγωνιστοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐὰν δηλαδὴ ἐπεδιώκετο διὰ ταύτης ἡ ἱκανοποίησις προσωπικῶν αἰτημάτων ἢ πρέπει νὰ ἐνταχθῇ καὶ αὐτὴ εἰς τὰ πλαίσια τῶν ἐπανειλημμένων προσπαθειῶν τοῦ Τζάμη Καρατάσου καὶ τῶν ὑπολοίπων καπεταναίων τοῦ Ὀλύμπου, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος τῶν.

ε. Τὸ πέμπτον ἔγγραφον εἶναι ἡ ἀπὸ 8.6.1846 ἐπιστολὴ τοῦ γνωστοῦ καπετάνιου τοῦ Ὀλύμπου Νικολάου Διαμαντῆ-Νικολάου¹ πρὸς τὸν Ἀγγε-
λον Μουστοξύδην, διὰ τῆς ὁποίας τὸν εὐχαριστεῖ διὰ τὰς γενομένας εἰς τοῦτον ἐκδουλεύσεις. Ἡ ἐπιστολὴ ἐστάλη διὰ τοῦ γνωστοῦ καπετάνιου τοῦ Ὀλύμπου Ἀθανασίου Συροπούλου². Εἰς ταύτην ἀναφέρονται (ἀλλὰ δυστυ-
χῶς δὲν κατονομάζονται) καὶ δύο ἀνεψιοὶ τοῦ Διαμαντῆ. Τὸ ἔγγραφον φέρει τὸν ἀριθμὸν 16.731 καὶ κάτωθι τούτου κατεγράφη μεταγενεστέρως περίληψις τοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Εἶναι γραμμένον ἀνορθογράφως καὶ ἀσυντάκτως ἐπὶ διφυλλοῦ χάρτου, διαστάσεων $0,215 \times 0,280$, εἰς δὲ τὴν 4ην σελίδα ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις: «Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ προξένῳ παρὰ τῆς Μεγάλης Αὐτοκρατορίας κ.τ.λ. κ. Ἀγγελον Μουστοξύδην / εἰς Θεσσαλονίκην», ὡς καὶ σαφὲς ὑπόλειμμα βουλλοκεριοῦ. Προέρχεται ἐξ ἀγορᾶς.

γ. Τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων

1

Κύριοι ἔφορη Σὰς χαιρετῶ

ὁ καπητὰν ἀναστάσις, ἦλθεν πρὸς ἐμένα καὶ κλάφτικεν ὅτι δὲν τὸν δίδετε μῆτε φομῇ καὶ δὲν τηχένη, ναῖνε ἀνευχαρίστितος, ἀλλὰ νὰ τὸν ἡκονομίσετε διὰ μὴν ἀπεργὰ νηστικὸς καὶ δηψασμένος καὶ ὅς φορόνημη γνωρίζετε τὸ δίκιον ὁποῦ ἔχη ὁ καθεὶς καὶ νὰ τὸν ἡκονομάτε νὰ μὴν ἔρχοντε καὶ μὲ φορτόνοντε ὅλοι ἡμπελάδες· καὶ ἡγιένετε.

Τ.Σ.

Καρατάσιος τῆ: 17: Ἰοννί(ον) 1823: παναγία

2

Καπητὰν ἀναστάσι βλεπόντας τὸν τεσκερέν μου νὰ ἐρθῆς τὸ οἰληγορότερον· τζεβάπι δὲν μου δήνεις

Τ.Σ.

καρατάσιος

1. Περὶ τούτου καὶ τῆς δράσεώς του βλ. τὴν μονογραφίαν μου, Ἡ ἐκστρατεία..., ἐ.ἀ., πολλαχού. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο δημοσιεύονται καὶ τρεῖς αἰτήσεις τῆς χήρας τούτου Μεταξίδας, δηλαδὴ τὰ ἔγγραφα 5-7.

2. Βλ. τὸ προαναφερθὲν βιβλίον μου, Ἡ ἐκστρατεία..., σ. 33, 53-54, 79 καὶ 85.

3

Καπιτὰν ἀναστάσι καὶ ληπὴ ὅπου εἴστε εἰς τὸ καράβι Σὰς στέλνομεν διὸ σκλάβους καὶ νὰ τοὺς ἔχετε νὰ παστρέβουν τὸ καράβι καὶ τὶς χρεῖς καὶ νὰ τοὺς ἔχετε ἐγγηα καὶ ὄχη ἄλω

Καρατάσιος

τῆ: 23: Ἰουλί(ου)

Τ.Σ.

1823

4

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον Πρόξενον τῆς Μ: Πασῶν τῶν ῥωσσιῶν

Κύριον Κ. Ἀγγελον Μουστοξυδην

Χρέος ἀπαραίτητον, νομίζω ἐκλαμπρότατε! διὰ νὰ σπεύσω πάντα ἐπερωτᾶν καὶ μαθάνειν τὰ αἴτια τῆς Μυριοποθήτου μοι ἐφέσεως Σας, καθὸ τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ κατορθώματα πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς Πατριῶτας γινόμενα ἀπὸ μέρους τῆς ἐκλαμπρότητός Σας ὑποχρεοῦσι ἕκαστον διὰ νὰ κανχηθῇ, ὡς ὄντως, ἄξιος καὶ νὰ νομίζῃ ὅτι ὑπερασπίξεσθε τὴν φιλογένειαν.

Ὁ ἐπιφέρων τὸ παρόν μου Κύρι(ος) Δῆμος Ἀθανασίου Νιαουστινιανός, ἐπιστέλλεται παρ' ἐμοῦ εἰς τὰ αὐτόθεν περὶ τινῶν ὑποθέσεων ἀναγκαιουσῶν, διὰ τὰς ὁποίας ἐπίτηδες καὶ ἐξόχως σᾶς παρακαλῶ, τὸν συστημένον πρὸς ὑμᾶς τοῦτον μου φίλον, νὰ εἶναι ὡς ὁ ἴδιος ἐγὼ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὑπεράσπισίν Σας.

Ἄς μὴν νομίσῃτε ἐκλαμπρότατε! ὅτι τὸ αὐτὸ φιλικόν μου παράδειγμα συνέπεσεν ἐξ' ἀνάγκης τινός, παρ' ὅτι τὸ σέβας καὶ ἡ ὑπόληψις πρὸς τὸ ὄντως ἐκλαμπρον ὑποκείμενόν Σας ἀδξάνει καθ' ἑκάστην ὥς καὶ μ' ὅλον τὸ πρὸς αὐτὸ ἀνῆκον σέβας ὑποσημειεῖται.

Τῇ. 17. ἀπριλλί(ου):

ὁ ἄδολος φίλος

Ἐκ τοῦ ἐλ. Στρ. Ἐλευσίνος.

Ταγματάρχης

Δη[μήτριος] Τζάμης καρατάσιος

(Πλαγίως) Ὁ αὐτάδελφός μου Κώστας ἀποδίδει δι' ἐμοῦ | τὰς πρὸς ὑμᾶς ἀνηκούσας ὑπολήψεις

5

Ἀθῆναι τὴν 8 Ἰουνίου

1846

Ἐκλαμπρότατε.

Γεμὸν μεγάλων εὐχαριστήσεων μὲ τὴν λειψθεῖσαν ἐπιστολήν σας μὲ τὸν Κ. Ἀθανάσιον Συρόπουλον, περιβλέπτοντας ἐγκαρδίας ἐγνωμοσύνης σᾶς προσφέρω.

Ἄν ἐφθανεν ἡ ἐγνωμοσύνη μου μὲ τὴν πρὸς ἐμὲ δούλευσίν σας, ἤβελον τὴν θέσιν εἰς τὸν (...) κόλπον, ἐγκαταλείπων τοὺς ἀκεφάλους μύθους.

Μὲ ἔφερεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου ἢ πρόδηλος φιλία σας τοὺς δύο φιλιτάτους ἀνιψιούς μου. δῶρον ἕτερον δὲν ἐμπόρεσα νὰ ἐτοιμάσω παρὰ τὴν φιλικότητην παροῦσαν ἐπιστολήν. Αὐτὴν σὰς προσφέρω πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑπερόγκου πρὸς ἐμὲ προσφερομένης δουλεύσεως. Αὐτὸν τὸν φόρον τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως ἔχω, ὅστις λέγω δὲν θὰ παρουσιασθῇ ὡς κενὸν ἐλλείπον, ἀλλὰ διατήρησις αὐτῆς.

Ἡ μεγίστη ἐκδούλευσις τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων καθιστᾷ αὐτὰ συμβεβηκότα ἐξωτερικῶς νὰ γνωρίζωνται καλῆτερα. Διοικοῦν χωρὶς νὰ εἰδοποιοῦν, καὶ τούτων ἕνεκα δὲν ἔχω προσθετέον τι.

Θαρδάλῶς προσθέτω τὴν βαθυτάτην παράκλησιν, ἂν εἶναι δυνατὸν τὸ βλέμμα σας νὰ ἐξωμαλύνῃ τὰς ἀνωμάλους περιπετείας τοῦ ῥηθέντος Καπετὰν Συροπούλου, καθότι καὶ τὰ πρὸς τὸν Ἑλλ. Πρὸξενον αὐτόσε ἐφόδια δὲν τὰ βλέπω ἄλλο παρὰ τυχαῖον τι καὶ ἄπλοῦν.

Μένω εἰς τὰς ἀμέσους διαταγὰς σας σὰς ἀσπάζομαι ὡς εἰμι

Ὁ φίλος σας

Διαμαντῆς Ν: Ὀλύμπι(ος).

4. ΑΝΑΦΟΡΑΙ ΔΥΟ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

α. Εἰσαγωγικὰ

Εἰς τὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος διασώζονται αἱ ἀναφοραὶ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἢ τῶν κληρονόμων τούτων πρὸς τὰς Ἐπιτροπὰς τοῦ ἁγῶνος¹, διὰ τῶν ὁποίων ἐζήτησαν τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἀποκατάστασιν τῶν.

Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει καὶ πληθὸς ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ὑπέβαλαν οἱ ἐκ Μακεδονίας ἀγωνισταί. Ἡ δημοσίευσίς τῶν ἐγγράφων τούτων θὰ εἶναι πολὺ σημαντικὴ, διότι ἔτσι θὰ ἀποκτήσωμεν ἐγκύρους καὶ ἀκριβεῖς πληροφορίες περὶ νέων ἀγωνιστῶν ἢ θὰ πλουτίσωμεν τὰς γνώσεις μας διὰ γνωστοῦς τοιοῦτους². Ἐτοιμάζω ἤδη τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς τοὺς φακέλλους τῶν Μακεδόνων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821.

1. Βλ. Περί τούτων εἰς τὴν μελέτην μου, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σ. 34-39. Πρβλ. καὶ Ν. Todorov-V. Trajkon, ἔ.ἀ.

2. Περί τῶν Μακεδόνων ἀγωνιστῶν βλ. βιβλιογραφίαν εἰς τὴν ἐργασίαν μου, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σημ. 3, τῆς σ. 36 καὶ εἰς τὸ ἰδίον, Ὁ Νικοτσάρας (σκιαγραφία τῆς δράσεώς του), «Μνημοσύνη», τ. 4 (1972-1973) 221-228 καὶ κυρίως εἰς τὴν σημ. 1 τῆς σ. 222, ὅπου καὶ νεωτέρα βιβλιογραφία. Περί τῶν Λαζαίων καὶ τοῦ Νικολάου Διαμαντῆ-Ὀλυμπίου δημοσιεύονται ἀναφοραὶ τῶν εἰς τὴν μονογραφίαν μου, Ἡ ἐκστρατεία..., ἔ.ἀ. (βλ. τὰ ἔγγραφα 3-7). Περί τοῦ Δημητρίου Γάτσου βλ. τὸ δημοσίευσμα τοῦ Προδρόμου Κουκουλάκη, εἰς «Ἐδεσσαϊκά Χρονικά», τ. 4 (Ἰανουαρίου-Ἀπριλίου 1973), σ. 20-22 καὶ Ν. Todorov-V. Trajkon, ἔ.ἀ., σ. 100-130 κ.ἀ.

Δημοσιεύονται εϋθὺς κατωτέρω τρία, παρόμοια ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνέκδοτα, ἐξ ὧσων τοῦλάχιστον γνωρίζω.

β. Τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα

α. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ αἴτησις τοῦ γνωστοῦ Ναουσαίου ὑπαξιωματικοῦ Χρυσάφη Ἀναστασίου¹ με ἡμερομηνίαν 19.6.1865, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος διηγεῖται τὴν ἱστορίαν του, ἡ ὁποία εἶναι συγκινητική: Ἐγεννήθη εἰς τὴν μακεδονικὴν Νάουσαν. Μετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς γενετείρας του², ὅπως καὶ ὁ φονευθεὶς πατὴρ καὶ λοιποὶ συγγενεῖς του. Πλὴν τοῦ πατρός του ἐφονεύθησαν καὶ ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφή του, ὁ δὲ ἴδιος ἠχμαλωτίσθη, ἐλευθερωθεὶς μετὰ τριετίαν χάρις εἰς τὰ καταβληθέντα λύτρα ὑπὸ τῶν συγγενῶν του. Δὲν ἔλαβεν ἀνταμοιβὴν μέχρι τότε διὰ τὰς ὑπηρεσίας του καὶ διὰ τοῦτο ἐξήτει πλέον βοήθειαν, διότι ἤτο ἤδη γέρον καὶ ἀσθενής, ἔφερε δὲ καὶ δύο τραύματα ἐκ τοῦ πολέμου. Ὁ ἀγωνιστὴς οὗτος εἶχεν ἐπισυνάψει εἰς τὴν αἰτησίην του καὶ πιστοποιητικὸν περὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς του, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἀνευρέθη εἰς τὸν σχετικὸν φάκελλον.

Ἡ αἴτησις φέρει τὸν ἀριθμὸν 12.800 (ὁ ὁποῖος ἐτέθη διὰ μηχανικοῦ μέσου) καὶ σημειώσεις τῶν ἀρμοδίων τμημάτων τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως καὶ τὴν στρογγύλην σφραγίδα τῆς Δημοσίας (= Ἐθνικῆς) Βιβλιοθήκης. Εἶναι γραμμένη ἐπὶ συνήθους διὰ τὴν ἐποχὴν λευκοῦ χάρτου, καλλιγραφικῶς, εἰς ἰδιαίτερον δὲ χάρτιν σημειοῦται ἡ σχετικὴ πρᾶξις τοῦ γραμματέως τῆς ἐπιτροπῆς, ὅπου ἐτέθη καὶ ἡ σφραγὶς αὐτῆς.

β. Τὸ δεῦτερον ἔγγραφον εἶναι ἡ ἀπὸ 19.7.1866 νέα (τρίτη) αἴτησις (μᾶλλον ἀντίγραφον αὐτῆς) τῆς Γραμματικῆς, χήρας Λάμπρου Ἀδάμ ἢ Ζουρμπᾶ Κασσανδρινοῦ³, πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος, διὰ τῆς ὁποίας ἐξήτει αὕτη τὴν ὑλικὴν ὑποστήριξίν της, τὴν ὁποίαν ἐδικαιοῦτο ὡς θυγάτηρ τοῦ Δήμου Καρύδα⁴ καὶ ὡς σύζυγος τοῦ προαναφερθέντος.

γ. Τὸ τρίτον εἶναι τὸ ἀπὸ 18.7.1866 πιστοποιητικόν, τὸ ὁποῖον ἐπισυνῆψεν αὕτη εἰς τὴν αἴτησίν της καὶ ὑπέγραψαν οἱ γνωστοὶ ἀγωνισταὶ Α. Μοναρχίδης, Κ. Κανάρης καὶ Κ. Νικόδημος, διὰ τοῦ ὁποίου βεβαιοῦται ὅτι ἀμφοτέροι οἱ ἀνωτέρω συγγενεῖς τῆς αἰτούσης ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σ. 50, ἀριθμ. 12. (Εὐχαριστῶ τὸν Ἐπιμελητὴν τοῦ Τμήματος Χειρογράφων δ. Φ. κ. Παναγιώτην Νικολόπουλον, διότι με ἐξυπηρέτησε καὶ πάλιν προθύμως).

2. Βλ. περὶ τῶν γεγονότων τούτων τὴν μελέτην μου, Τὰ γεγονότα εἰς τὴν περιοχὴν Ναοῦτης-Βεροίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1822 (προβλήματα κατὰ τὴν χρονολόγησιν των), «Μακεδονικά», τ. 8 (1968), σ. 211-220, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

3. Βλ. περὶ τούτου εἰς τὴν ἐργασίαν μου, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σ. 43, ἀριθμ. 43.

4. Βλ. περὶ τούτου εἰς Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σ. 59, ἀριθμ. 47.

ἄλωσιν τῶν Ψαρῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων (1824). Εἶναι γραμμένον ἐπὶ ἐνσφραγίστου χάρτου («χαρτόσημον τάξεως δρχ. 1»).

Καὶ τὰ δύο ἔγγραφα ὑπάρχουν εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ι.Ε.Ε.Ε. καὶ προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Μιχ. Κατσίμπαλη, φέρουν δὲ τοὺς ἀριθμοὺς 17.069 καὶ 17.070, ἀντιστοίχως. Εἶναι δίφυλλα, γραμμένα καλλιγραφικῶς ἐπὶ χάρτου διαστάσεων 0,230×0,282.

γ. Τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων

1

Πρὸς

Ἀθῆναι τὴν 19. Ἰουνίου 1865

Τὴν Σεβ. Ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος.

Αἰτησις δικαιωμάτων ἀπέναντι
τῶν ἀγόνων.—

Κύριε Πρόεδρε!

Ὁ εὐσεβῆστος ὑποφαινόμενος κατὰ γομαι ἐκ Νιαούσης τῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν ἱερὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ καθὼς καὶ ὁ μακαρίτης πατήρ μου καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς μου παρενρεθέντες εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς μάχας, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν εἰς τὴν ἀνυπὲρ ταύτην ἐπαρχίαν μετὰ τὴν πτώσιν καὶ καταστροφὴν τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν ἐρήμανσιν καὶ πυρπόλησιν τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Νιαούσης, ἐκτὸς τῶν ἄλλων συμφορῶν τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς καὶ τῶν συγγενῶν μου μητρὸς καὶ ἀδελφῆς τὴν διαρπαγὴν τῆς περιουσίας καὶ τὴν σφαγὴν τῶν συμπολιτῶν μου περιέπεσον εἰς αἰχμαλωσίαν παρὰ τῶν τυράννων ὑποστάς αὐτὴν ἐπὶ τρία ὀλόκληρα ἔτη ἀφ' ὅπου διὰ λύτρων τῶν συγγενῶν μου ἐξῆλθον ἐξησθενημένος καὶ σχεδὸν ἡμιθανής.

Ἀπέναντι τῶν δεινοπαθημάτων καταστροφῶν καὶ ἀγόνων οὐδὲν οὐδέποτε ἐζήτησα, οὔτε ἀξίωμα, οὔτε ἄλλην ἀμοιβήν, ὥς ζῶν ἐκ τοῦ κόπου μου
σ. 2 καὶ μὴ ἐνοχλῶν / τοὺς κατὰ καιρὸν ἐν ταῖς πράγμασιν δι' ἀπαιτήσεων καὶ ἐδλογῶν τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος.

Ἦδη γέρον ὢν καὶ βεβρυμένος ἐκ τῶν κόπων καὶ τῶν πληγῶν (καθότι φέρω δύο ἐπὶ τοῦ σώματος ὡς ἱερὰ σημεῖα καὶ ἀποδείξει τῆς ἀξιωματικότητος ἐκείνης ἐποχῆς), προσφεύγω εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν πρωτογενῶν τῶν ἀγόνων καὶ θυσιῶν καὶ ἐυκαλοῦμαι τὴν ἀνίκουσαν τῶν κόπων μου ἀμοιβήν ἀπέναντι τῶν δικαιωμάτων πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ γήρατος, καὶ τῆς ἀσθενείας μου.

Προσφέρεται ἄρτον εἰς τὰ δυστυχῆ λείψανα τοῦ ἀγῶνος ἐγγύζοντα ἤδη εἰς τὸν τάφον πρὶν λάβωμεν τὸν δίσκον τῆς ἐλαημοσύνης εἰς χεῖρας ἐνοχλοῦντες διὰ τῆς ἐπαιτείας τοὺς ἀγαθοὺς πολίτας.

Πρὸς βεβαίωσιν τῆς αἰχμαλωσίας μου ἐπισυνάπτω, ὅδε τὸ πιστοποιη-

τικὸν τῆς ἐλευθερώσεώς μου βεβαιωμένον καὶ ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν ὁμο-
δίων ἀρχῶν.

Πεπεισμένοι εἰς τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματά σας μένω μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας.

Ὁ εὐπειθέστατος.

Χρυσάφης Ἀναστασίον.
Μακεδών.

2

Πρὸς

Τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος.

Διὰ δύο αἰτήσεών μου πρὸς τὴν σεβαστὴν ταύτην ἐπιτροπὴν, τὰς ὁποίας
ἐπέδωκα τὴν μὲν ὡς θυγάτηρ τοῦ Δήμου Καρῶδα τὴν 11 Ἰουνίου 1865 κατα-
χωρηθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. Πρωτ. 2300, τὴν δὲ ὡς σύζυγος τοῦ λάμπρου Ἀδὰμ
Κασσανδρινοῦ τὴν 16 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους καταχωρηθεῖσαν ὑπ' ἀριθ.
Πρωτ. 2656, ἐξηγησάμην τὴν ἐθνικὴν ἀμοιβὴν διὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας
τοῦ τε πατρός μου καὶ τοῦ συζύγου μου, φονευθέντων ἀμφοτέρων ἐν τῇ ἀλώ-
σει τῶν Ψαρῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1824.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν αἰτήσεών μου ἐκείνων ἐθεώρησα ἀναγκαῖον νὰ/
ἐπικαλεσθῶ τὴν μαρτυρίαν τῶν σημαντικωτέρων ἐκ τῶν ἐπιζώντων Ψαρια- σ. 2
νῶν, καὶ τούτων τὸ πιστοποιητικὸν ὑποβάλλω εὐσεβάστως διὰ τῆς παρουσίας
μου εἰς τὴν Σ. ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 19 Ἰουλίου 1866.

Γραμματικὴ χήρα λάμπρου
Ἀδὰμ ἡ Ζουρμπᾶ Κασσανδρινοῦ.

3

Πιστοποιητικὸν

Οἱ ὑποφαινόμενοι πιστοποιοῦμεν ὅτι ὁ Λάμπρος Ἀδὰμ ἡ Ζουρμπᾶς
Κασσανδρινὸς ἐπὶ κεφαλῇς στρατιωτικοῦ σώματος Μακεδόνων διατελῶν ἐν
τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς κοινότητος τῶν Ψαρῶν πρὸς φρούρησιν τῆς νήσου ἔπεσε μαχό-
μενος κατὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1824. Ὅτι ἡ φέρουσα τὸ
παρὸν Γραμματικὴ θυγάτηρ τοῦ Δήμου Καρῶδα Κασσανδρινοῦ, φονευθέντος
ὡσαύτως κατὰ τὴν αὐτὴν ἄλωσιν τῶν Ψαρῶν, εἶναι αὐτὴ ἡ σύζυγος τοῦ εἰρη-
μένου Λάμπρου Ἀδὰμ ἡ Ζουρμπᾶ Κασσανδρινοῦ, διασωθεῖσα ἐκ τῆς γενικῆς
ἐκείνης καταστροφῆς, καὶ ὅτι μηδεμίαν ἀμοιβὴν μηδὲ περιθάλψιν λαβοῦσα
μέχρι τοῦδε παρὰ τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως διατελεῖ ἤδη ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 18 Ἰουλίου 1866.

Α. Μοναρχίδης Κ. Κανάρης
Κ. Νικόδημος

5. ΕΞΟΦΛΗΤΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ 1755
ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ

α. Εἰσαγωγικά

Εἰς τὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (τῆς Ἑλλάδος) ὑπάρχουν πληθὺς χειρογράφων κωδίκων¹, ποικίλου περιεχομένου.

Ἐντὸς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 682 κώδικος τῆς βιβλιοθήκης ταύτης εὐρέθη καὶ τὸ ἀμέσως κατωτέρω δημοσιευόμενον ἐνδιαφέρον ἔγγραφο.

β. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔγγραφου

Εἶναι βεβαιωτικὸν καὶ ἐξοφλητικὸν γράμμα (ἀπόδειξις), τὸ ὁποῖον συν-ετάγη εἰς τὴν Καστοριάν, κατὰ τὴν 4.11.1755, καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἐκ Βοδενῶν (Ἑδέσσης) Ἀναστασίου Μανώλη. Διὰ τούτου βεβαίῳ οὗτος ὅτι παρέλαβεν ἅπαντα τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα κατέλειπεν ὁ ἀποθανὼν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην ἱερομόναχος καὶ ἀρχιμανδρίτης τῆς μακεδονικῆς Ναούσης Παρθένιος (Γεωργίου)², ἥτοι ἅγια λείψανα, ἱερατικὰ ἄμφια, κειμήλια, ρούχα, στρώματα, ὁμολογίας κ.λ. Ὁ Ἀναστάσιος, υἱὸς τοῦ Μανώλη, ἀναφέρει ὅτι ἐνήργει ὡς καθολικὸς ἀντιπρόσωπος καὶ πληρεξούσιος τόσον τῶν κληρονόμων τοῦ ἀποθανόντος, ὅσον καὶ τῆς μονῆς τοῦ Σωτήρος τῆς Ναούσης³, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφιέρῳσει ὁ Παρθένιος τὴν τιμίαν κάραν τῆς Ἀγίας Ματρώνης. Κατόπιν τούτου παρέχει ὁ Ἀναστάσιος τὴν ἀπόδειξιν ταύτην περὶ παραλαβῆς πάντων τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἀποθανόντος, ζητεῖται δὲ νὰ εἶναι σεβαστὴ παρ' ὅλων, ἀφοῦ μάλιστα ὑπεγράφη—ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως τῆς Καστοριᾶς Χρυσάνθου⁴, ὁ ὁποῖος ἐβεβαίωσε τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν γνη-

1. Περὶ τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης ταύτης βλ. Ἰωάννου καὶ Ἀλκιβιάδου Σακκελίωτος, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1892. Κατάλογον τῶν νέων κ.λ. προσκτημάτων τῆς ἐτοιμάσεν ὁ καθηγητὴς κ. Λίνος Ν. Πολίτης, ἐπὶκεῖται δὲ ἡ ἐκδοσίς του.

2. Τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀποθανόντος Παρθενίου προκύπτει ἐκ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ τετάρτου μάρτυρος («Τάσι γιοργι»), ὁ ὁποῖος, ὡς γράφεται, ἦτο ἀδελφὸς του.

3. Βλ. περὶ ταύτης Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, Ἱστορία τῆς πόλεως Ναούσης, Α'. Ἡ μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1822 καταστροφῆς ἱστορία, Ἑδεσσα 1924, σ. 24, ὅπου γράφονται τὰ ἑξῆς: «7. Μεσημβρινώτερον τούτου [δηλαδὴ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου Θεολόγου], ὅπισθεν τοῦ ὑπερκειμένου λόφου Νταλαμάρ, εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως [εἶναι] τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἀγίου Σωτήρος», εἰς δὲ τὴν σημειώσιν 3 (ὡς ἀριθμὸς εἰς τὸ κείμενον ἐτέθη, ἐσφαλμένος, τὸ 1) γράφονται τὰ κάτωθι: «Ἀνηγέρθη πρὸ τίνος, πρωτοβουλία Χ'' Ἀνασ. Σπάρτην παῖδριον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου καὶ ἐντὸς τοῦ ρομαντικωτάτου δάσους». Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅμως ὅτι ὑπάρχει καὶ ναὸς ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Ναούσης, ὁ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος (ὡς καὶ σχετικὴ ἐνορία-συνοικία), ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀνακαινισθῇ καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, καὶ συγκεκριμένως κατὰ τὸ ἔτος 1833· βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, ἑ.ἀ., σ. 26.

4. Βλ. περὶ τούτου τὸ ἄρθρον τοῦ Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Καστορία,

σιότητά της διὰ τῆς θέσεως τῆς ὑπογραφῆς του, ἡ ὁποία ὑπέρεκειται τοῦ κειμένου τοῦ ἐγγράφου, ὡς συνηθίζετο,—ὕπὸ τοῦ ἰδίου καὶ ὑπὸ τῶν κληρικῶν ἢ τῶν ἀρχόντων Ἀγγέλου Κεφαλληνοῦ, Πέτρου Μπούρα, Τάση Γεωργίου, ἀδελφου τοῦ Παρθενίου ἀπὸ τὴν Σελίτσαν, τὴν σημερινὴν Ἐράτυραν¹, ἀπὸ ὅπου, ὡς φαίνεται, κατήγετο καὶ ὁ Παρθένιος, καὶ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Δημητρίου ἐκ τῆς Σιατίστης. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶναι ἀναμφισβητήτως ἀξιόλογον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Εἶναι καλλιγραφικῶς γραμμένον μὲ ὀρισμένας γλωσσικὰς ιδιορρυθμίας καὶ ὀρθογραφικὰ λάθη. Ὁ φερόμενος ὡς συντάκτης τοῦ ἐγγράφου δὲν εἶναι καὶ ὁ γραφεὺς τούτου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος τῆς ὑπογραφῆς του καὶ ἐκ τῆς ἀνορθογράφου λέξεως «βαίβεάνω». Ἀνωθεν δεξιὰ ἐτέθη ὕστερα διὰ μηχανικοῦ μέσου ὁ ἀριθμὸς 10.699 Α καὶ ἀριστερὰ ἡ σημεῖωσις: «Εὐρέθη ἐνδὸς τοῦ κώδ. Suppl. 682». Κἀτω δεξιὰ ὑπάρχει ἡ σφραγὶς «Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος». Εἶναι γραμμένον ἐπὶ συνθήκους διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ποράδους, λευκοῦ, διφύλλου χάρτου, διαστάσεων 0,218 × 0,323, τοῦ ὁποίου ἡ κατὰστασις εἶναι καλὴ (βλ. εἰκ. 2).

γ. Τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου.

† Διὰ τοῦ παρόντος βεβαιωτικοῦ, καὶ ἐξωφλητικοῦ γράμματος, φανερώνω ἐγὼ ὁ ὑπογεγραμμέν(ος) ἰδιοχείρως ἀναστάσιος μανόλη βοδενιώτης, τὸ πῶς ὁ ποτὲ παρθένιος ἱερομόναχος καὶ ἀρχιμανδρίτης ἐκ πόλεως ναούσσης ἀποθανὼν εἰς καστορίαν, τὰ ὅσα πράγματα ἐφαίνοντο ἰδικά του καὶ εἶχε μὲ τουλόγοντον, κἀντε ἄγρια λείψανα κἀντε ἱερατικά, κἀντε ἄλλοτι εἶδος κειμηλίων ἢ ρουχικῶν, ἢ στρωμάτων, ἢ ὁμολογίας, ἢ ἄλλοτι πολὺ ἢ ὀλίγον τοῦ ρηθέντος παρθενί(ου). ἐγὼ ὁ ρηθεὶς ἀναστάσιος ὡς καθολικός, καὶ μαρτυρημένος παρὰ τοῦ πανιερωτάτου μας ἀρχιερέως κυζί(κου) Γερμανοῦ, τόσον ἐκ μέρους τῶν γνησίων καὶ οἰκειοτέρων κληρονόμων, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ μοναστηρί(ου) τοῦ σωτήρος εὐρισκομένου κατὰ νάουσσαν, εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν ἀφιερῶσει τὴν τιμίαν κἀραν τῆς ἁγίας ματρώνης, ὅλα αὐτὰ ὅπου ἦτον καὶ εὐρίσκονταν ἐκείνου, τὰ ἐπαρέλαβα ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα τὸ καθ' ἓν εὐρίσκονταν σῶα καὶ

εἰς «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαιδεία», τ. 7, Ἀθήναι 1965, στήλαι 398-424 καὶ δὴ τὴν στήλην 404, ὅπου ἡ ἀρχιερατεία του τοποθετεῖται εἰς τὰ ἔτη 1727-1753, βάσει ἐπιγραφικῶν μνημείων, πιθανολογεῖται ὁμως παράτασις ταύτης μέχρι τοῦ 1756, τὸ ὅποιον ἐπιβεβαιοῦται ἤδη καὶ γραπτῶς. Πρβλ. καὶ Πα ν τ ε λ ἦ Τ σ α μ ῖ σ η, Ἡ Καστορία καὶ τὰ μνημεῖα τῆς, Ἀθήναι 1949, σ. 67, 68 καὶ κυρίως σ. 69.

1. Βλ. περὶ ταύτης Ἰωάννου Ν. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσας (Ἐρατύρας), Ἀθήναι 1939. Ἡ Σελίτσα ὑπήγετο ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Σιτανίου. Πρβλ. καὶ Σ. Ι. Β ο υ τ υ ρ ᾱ, Λεξικὸν ἱστορίας καὶ γεωγραφίας, τ. 7, Κωνσταντινούπολις 1889, σ. 400 (Σελίσσα). Περὶ τῆς σημερινῆς πόλεως βλ. εἰς τὴν ἑκδοσιν τῆς νομαρχίας Κοζάνης, «Γνωριμία μὲ τὸν νομὸν Κοζάνης», Θεσσαλονίκη 1970, σ. 265-267.

Handwritten signature: *Dr. J. B. ...*

+ 24. 12. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850.

παραπομπή στην βιβλιοθήκη
Εθνικού Μετσόβιου Παιδείας

+ 509 is pgs 2 mair. go 807 158 v
w's p 806 10 v

[illegible]

Εἰκ. 2. Τὸ βεβαιωτικὸν καὶ ἐξοφλητικὸν γράμμα
τοῦ Ἀναστασίου Μανώλη Βοδενιώτη

(Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος 10699A)

ἀνελιπῇ, τόσον πράγματα, ὅσον καὶ χρήματα τοῦ ἀποθανόντος μέχρι καὶ λεπτοῦ. καὶ τὸν τοῦ λόγον ἀπὸ ράμα ἕως βελῶνι. καὶ εἰς τὸ ἐξῆς οὔτε οἱ κληρονόμοι ἐκείνου, οὔτε οἱ διάδοχοι τῶν κληρονόμων, καὶ τοῦ ρηθέντος μοναστηρίου(ον) ἔχον νὰ ἀναζητοῦν τίποτε πολὺ ἢ ὀλίγον, ἀπὸ τινος τῆς πολιτείας Καστορίας, καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς χωρίων), ὥσαν ὅπου ἐγὼ αὐτοπροσώπως μὲ ἀκριβῇ καὶ καθαρὰν ἐξέτασιν, τὰ ἔλαβα εἰς χεῖρας μου ἀνελιπῇ. εἰδὲ ποτὲ ἤθελε κινήσῃ κάμμινον ἀγωγὴν κατὰ τινος, τόσον ἀπὸ τοὺς κληρονόμους, ὅσον καὶ ἀπ' ἄλλον τινος περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ῥηθέντος παρθενίου(ον), νὰ ἔχω ἐγὼ νὰ ἀποκρινομαι εἰς ὅ,τι ἤθελεν ἀκολουθήσῃ κἀντε ἐσωτερικῶς, κἀντε ἐξωτερικῶς. Ἐπειδὴ καὶ ὡς πιστὸς ἐπίτροπος καὶ πρόσωπον τῶν τε κληρονόμων, καὶ τοῦ μοναστηρίου(ον), διὰ τὴν τελείαν καὶ ἀνελιπῇ περιλαβὴν παντὸς εἵδους ἐκείνου, δίδω τὸ παρὸν ἐξωφλητικὸν καὶ ἐμμάρτυρον γράμμα τελεία καὶ ἀκριβῇ ἐξωφλήσει ἐνώπιον τοῦ πανεριοτάτου ἀγίου(ον) Καστορίου(ας) κυρίου(ον) Χρυσάν(θου) καὶ τῶν παρευρεθέντων αὐτῶ ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ ἀρχόντων τῆς αὐτῆς θεοφρονήτου πολιτείας, ἵνα ἔχῃ τὸ κῦρος, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀπαρασάλευτον, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, καὶ δικαιοσύνης κριτηρίῳ: ἀψνε: νοεμβρίου(ον) δ:

ἀναστάσις μονόλη βαίβεόνο

Ἀγγέλως κεφαλινῷ: μαρτίω

† πετρίς μπ(ον)ρας κι ὡς επιτροπος τις γενικός μου [= τῆς γυναικός μου] βεβιονον

† τασι γιοργι βεβιονον καὶ ἀδελφός του παρθενιον

Κωνσταντίνος γεωργίου(ον) ἀπο σέλητζα μαρτιω ης τα ανοθεν

Νικόλαος(ς) Δημητρίου(ον) ἐκ σιατίστης μαρτυρῶ:—

6. ΕΝΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ ΤΟΥ 1831 ΕΙΣ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

α. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου

Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ι.Ε.Ε.Ε. σώζεται ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν ἀριθμὸν 16.739 καὶ προέρχεται ἐξ ἀγορᾶς. Εἶναι ἡ ἀπὸ 22.4.1831 ἀναφορὰ Ἑλλήνων πλοιάρχων, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρουν πρὸς τοὺς εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν προξένους τῶν Τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων (Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας), ὅτι αἱ ἀταξίαι, αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, μεταξὺ τῶν ναυτῶν τῶν ἐλληνικῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ἦσαν ἡγκυροβολημένα εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης, ἦσαν συνέπεια τῆς μέθης τῶν ναυτικῶν καὶ δὲν ὠφείλοντο εἰς ἄλλους λόγους. Δίδουν τὴν ἐξηγήσιν ταύτην πρὸς τοὺς προξένους, διὰ νὰ μὴ δημιουργηθῇ δυσμενὴς κατάστασις εἰς βάρος τῶν, ὑποσχόμενοι νὰ φροντίσουν διὰ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὰ πλοῖα τῶν.

Δὲν γνωρίζομεν ποία ἦτο ἡ πραγματικὴ αἰτία, οὔτε ἡ ἔκτασις τῶν ἐπεισο-

οδίων, ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς πρόξενοι βεβαιοῦν αὐθημερόν, κάτωθι τοῦ ἐγγράφου, ὅτι αἰτία τῶν ταραχῶν ἦτο πράγματι ἡ μέθη τῶν ναυτῶν. Πάντως πρέπει νὰ τονισθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ γραμματεῖαι τῶν προξενείων τῶν Τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων εἶχαν τὸ δικαίωμα διώξεως ξένων ὑπηκόων, δηλαδὴ Ἑλλήνων, ἐντὸς ξένης χώρας, ἥτοι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας.

Εἶναι ἀντίγραφον («κόπια», ὅπως σημειώνεται εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὰ μέρος τούτου γαλλιστί), γραμμένον ἐπὶ μονοφύλλου χάρτου, διαστάσεων 0,27×0,32). Ἡ γραφὴ εἶναι καλλιγραφικὴ, μετὰ πολλῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων καὶ ἰδιωματισμῶν, συνήθων εἰς κείμενα ναυτικῶν. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι πέντε ἐκ τῶν δώδεκα πλοιάρχων ἦσαν τελείως ἀγράμματοι, μὴ γνωρίζοντες οὔτε νὰ ὑπογράψουν.

β. Τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου

Ἐκλαμπρότατοι Κύριοι Κόνσολοι τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων.

Σαλονίκη 22: Ἀπριλλι(ου): 1831:

Ἀταξίαις ἀκολούθησαν τὴν ἀπερασμένην κυριακὴν τοῦ πάσχα, ἀναμεταξὺ τῶν ναύτων τῶν ἐλληνικῶν караβίων, ὅπου εὐρίσκονται ἀραγμένα εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα τῆς θεσσαλονίκης, ἀκολούθησαν σύγχισες καὶ ταραχῆς εἰς τὸ ἀναμεταξύ των. ἡμεῖς οἱ ὑποκάτωθεν γεγραμμένοι καπητανεοὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν πλοίων, ἐπειδὴ γνωρίζομεν ὅτι αὐτὸ ἀκολούθησεν ἐξ αἰτίας τῆς μέθης καὶ ὄχι παρακινούμενοι ἀπὸ κἀνένα πάθος καὶ διχόνοιαν.

Ἐπιθυμῶντες λοιπὸν νὰ μὴν ἀνοιχθῇ προτζέσο εἰς τὰς καντζηλαρίας τῶν τριῶν δυνάμεων, τὸ ὅποῖον δὲν ἡμπορεῖ νὰ προξενήσῃ ἄλλο, εἰμὴ βλάβην εἰς τὰ ἰντερέσσα τῶν караβίων μας, παρακαλοῦμεν λοιπὸν τοὺς κυρίους κονσόλους νὰ μὴν δώσουν κἀνένα κίνημα εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἡμεῖς ὑποσχόμεθα νὰ συστῆσωμεν τὴν εἰρήνην καὶ καλὴν εὐταξίαν ἀναμεταξὺ τῶν ναύτων οἱ ὅποιοι ἔλαβαν μέρος εἰς αὐτὴν τὴν σύγχησιν καὶ ὑποφαινόμεθα.

γεώργις γιάνη γιοργολὰς

Κωνσταντῖνος νικολά(ου) γκοτζιάς

Ἰωάννης νικολά(ου) μπρατζάνου.

διὰ ὄνομα τοῦ Ἰωάνη γαργάλου μὴν ἰξεύρωντας νὰ γράψῃ †

διὰ ὄνομα τοῦ δημητρί(ου) λουμάκη μὴν ἰξεύρωντας νὰ γράψῃ †

Θεωδορῆς νικολά(ου) μηλάκτις

Νικόλα(ος) λουμάκις

Παναγιώτης τίμιμος γαλαξιδιότης

διὰ ἀντώνην μάτζην ὑπογράφω ἰωάννης κονλέτζη †

διὰ ἰωάννην φραντζέσκο ὑπογράφω ἰωάννης κονλέτζη † :

διὰ μανώλη μελίση ὑπογράφω Ἰωάννης κονλέτζη † :

Ἰωάννης κονλέτζη.

(Ἀκολουθεῖ ἡ σχετικὴ πρᾶξις τῶν τριῶν προξένων, εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς, εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν):

Ἡμεῖς, Προξένοι τῶν τριῶν Συμμάχων Δυνάμεων, λαβόντες ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ προκληθεῖσαι, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀταξίαι μεταξὺ τῶν πληρωμάτων τῶν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ ὅρμου τούτου ἠγκυροβολημένων ἑλληνικῶν σκαφῶν, δὲν ὠφείλοντο εἶμῃ εἰς τὴν κατάστασιν μέθης τῶν ναυτῶν καὶ ἐπιθυμοῦντες ὅπως ἀποκατασταθῇ καὶ πάλιν ἡ εἰρήνη μεταξὺ αὐτῶν, ἀποδεχόμεθα τὴν ὥς ἄνω αἰτησιν τῶν κυβερνητῶν καὶ διατάσσομεν τὰς ἀντιστοίχους γραμματείας μας νὰ ἀναστείλουν πάσας τὰς διώξεις.

Θεσσαλονίκη τῇ $\frac{22 \text{ Ἀπριλίου}}{14 \text{ Μαΐου}}$ 1831

Ὁ Προξενος τῆς Ρωσσίας Ἀγγ. Μουστοξύδης- ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας Ντεπερβὴ ντὲ Σαιν Σωβὲν-Τζέιμς Σιάρομαντ- Προξενος (Ἀγγλίας).

7. ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΔΕΣΣΑΙΩΝ (1831 καὶ 1833)
ΚΑΙ ΜΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΔΕΣΣΗΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ (1859)
ΠΕΡΙ ΒΙΑΙΩΝ ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥΡΚΩΝ

α. Εἰσαγωγικά

Εἶναι γνωστὰ τὰ πάνδεινα, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες ὑπόδουλοι κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν, συνεπεῖα καὶ τῶν βιαίων ἐξισλαμίσεων ὁλοκλήρων χωρίων ἢ μεμονωμένων ἀτόμων, κυρίως νεαρᾶς ἡλικίας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν ἄρρενες κατέληγαν εἰς τὰ σώματα τῶν γενιτσάρων ἢ ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι, αἱ δὲ θήλεις εἰς τὰ χαρέμια καὶ εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα. Ἄλλωστε, αὐτὸς ἦτο εἷς ἐκ τῶν λόγων, διὰ τὸν ὁποῖον κατέφευγαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἐγένοντο «κλέφτες», μὲ τὸν σκοπὸν νὰ σωθοῦν ἢ διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Τούρκους διὰ τὴν ἀρπαγὴν συγγενικῶν ἢ ἄλλων προσφιλῶν προσώπων¹.

1. Ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία εἶναι πλουσία. Διὰ τὴν Μακεδονίαν βλ. σχετικὰς πράξεις εἰς τὰ Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α. Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης, 1695-1912, Θεσσαλονίκη 1952, καὶ Β. Ἀρχεῖον Βεροίας-Ναούσης, 1598-1886, Θεσσαλονίκη 1954, ἐπιμελεία Ἰωάν. Κ. Βασιλάκη, πολλαχοῦ. Πρβλ. καὶ Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, σ. 317-329, ὅπου καὶ περαιτέρω βιβλιογραφία. Πρβλ. ἀκόμη καὶ Βασίλη Δημητριάδη, Ἡ Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὸν Ἑβραϊστὴ Τσελεμπή (εἰσαγωγή-μετάφραση-σχόλια), Θεσσαλονίκη 1973, σ. 236-238, 258-259 καὶ 267, ὅπου ἀναφέρονται ἐξισλαμισμοὶ εἰς τὴν Ἑδεσσαν καὶ εἰς τὴν Βέροian.

Τὰ μέχρι σήμερα δημοσιευθέντα έγγραφα δίδουν ἀσφαλῶς μερικὴν μόνον εἰκόνα τῆς ἐπικρατησάσης ἀφορήτου καταστάσεως, διότι αἱ παρόμοιαι πράξεις ἐνεργοῦνται καὶ ὁλοκληρώνονται κατὰ κανόνα «ἐν κρυφῷ», ἀλλὰ καὶ διότι ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἄλλο ἀνέκδοτον ὑλικόν, τοῦ ὁποίου ἡ δημοσίευσίς θά ρίψη ὅπωςδῆποτε νέον φῶς εἰς τὴν αἰωνίαν ταύτην κηλίδα τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ τούτου δημοσιεύονται κατωτέρω τέσσαρα σχετικὰ ἔγγραφα.

β. Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐγγράφων

Ἄπαντα προέρχονται ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς Ι.Ε.Ε.Ε. καὶ εἶναι ἀνέκδοτα, ἐξ ὧσων τοῦλάχιστον γνωρίζω.

α. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ ἀπὸ 8.2.1831 ἀναφορὰ προυχόντων κατοίκων τῆς Ἑδέσσης (Βοδενῶν) πρὸς τὸν πρόξενον τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Θεσσαλονίκην Ἀγγελον Μουστοξύδην, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ μεσολάβησίς του προκειμένου νὰ σωθῇ μία χριστιανή, ἡ ὁποία, καίτοι ἤτο ἡρραβωνιασμένη μετὰ τὸν Ἑλληνα Στογιάννον, ἡρπάγη ὑπὸ ἐνὸς Τούρκου, Ἰσὶν-Ἰσιήνης ὀνομαζομένου, μετὰ σκοπὸν νὰ ἐξιςλαμισθῇ βιαίως. Ἡ Ἑλληνὶς ἡμύνετο σθεναρῶς καὶ μόλις εὗρηκε τὴν εὐκαιρίαν ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ὄθωμανοῦ καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν μνηστῆρα τῆς, ὁ ὁποῖος διὰ νὰ μὴ συλληφθῇ ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ κλέφτης εἰς τὸ σῶμα τοῦ Καραμήτσου¹. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1831 ὁ ἀνωτέρω Στογιάννος μετὰ τὴν δοθεῖσαν ἀμνηστίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειράν του μαζί μετὰ τὴν ἀγαπημένην του, ἀλλὰ ὁ προαναφερθεὶς Τοῦρκος ἐπεχείρησε πάλιν νὰ τὴν ἀρπάξῃ, διὰ τοῦτο ὁ Τοῦρκος πολιτικο-στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ἔστειλε τοὺς δύο Χριστιανούς εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Θεσσαλονίκης, διὰ νὰ ἀποφασίσῃ ἐκεῖνος περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς κόρης. Κατόπιν τούτου οἱ ὑπογράφωντες ζητοῦν μετὰ συγκινητικὰς, δραματικὰς καὶ παρακλητικὰς ἐκφράσεις τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Μουστοξύδου πλησίον τοῦ Τούρκου Βεζύρη, προκειμένου νὰ σωθῇ ἡ χριστιανὴ καὶ νὰ τεθῇ φραγμὸς εἰς τὰς βαρβάρους διαθέσεις τῶν Τούρκων.

β. Τὸ δεύτερον ἔγγραφον εἶναι νεωτέρα, ἀπὸ 8.6.1833, ἀναφορὰ προυχόντων, κατοίκων τῆς Ἑδέσσης καὶ χωρίων τῆς πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀγγελον Μουστοξύδην, διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ἐξ αὐτῆς συμπεραίνομεν ὅτι ἡ προηγουμένη ἀναφορὰ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα καὶ ὅτι ἐνίκησεν ἡ αὐθαιρεσία τοῦ Τούρκου ἄρπαγος, ὁ ὁποῖος ἀπέκτεινε τὴν χριστιανήν. Συνεπεία τούτου ὁ ἡρραβωνιαστικὸς τῆς Στογιάννης κατέφυγε πάλιν εἰς τὰ βουνὰ καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰδίου ἔτους (1831) κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑδεσσαν

1. Βλ. περὶ τοῦ καπετάνιου τούτου Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἡ ἐκστρατεία..., ἐ.ἀ., σ. 54, σημ. 3, ἐν τέλει.

μαζὶ μὲ ἄλλους κλέφτες, ἐφόνευσε τὸν αὐθάδη Τοῦρκον, ἐπῆρε τὴν ἀρραβανιστικίαν του καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐλευθέρον ἑλληνικὸν ἔδαφος, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἐβεβαίωσαν καὶ οἱ συνεργήσαντες κλέφτες δι' ἐπιστολῆς των πρὸς τὸν Τοῦρκον πρόκριτον τῆς Ἑδέσσης. Οἱ συγγενεῖς ὁμως τοῦ ἐκτελεσθέντος Τοῦρκου συνέλαβαν τὸν ἀδελφὸν τῆς ὥς ἄνω χριστιανῆς καὶ ἐπεδίωκαν νὰ τὸν φονεύσουν, καίτοι ἦτο οὗτος ἄμοιρος πάσης ἐνεργείας, ἀφοῦ ἀπὸ τετραετίας εὐρίσκετο καὶ εἰργάζετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Σερρῶν. Διὰ τοῦτο ἐζητεῖτο ἡ μεσολάβησις τοῦ Μουστοξύδου, διὰ νὰ σωθῇ ὁ νεαρὸς Ἕλληνας

γ. Τὸ τρίτον ἔγγραφον εἶναι ἡ ἀπὸ 11.6.1833 νεωτέρα ἀναφορὰ ἄλλων προεστῶν καὶ κατοικῶν τῆς Ἑδέσσης πρὸς τὸν Μουστοξύδην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκθέτουν καὶ οὗτοι τὰ γεγονότα καὶ αἰτοῦνται τὴν ἐπέμβασίν του διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ὁμοδόξου των, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Χρήστος. Προσθέτουν οἱ αἰτοῦντες ὅτι καὶ οἱ Τοῦρκοι πρὸς τὴν Ἑδέσσην διάζουν τὸν δικαστὴν τῆς πόλεως διὰ νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν θανατώσεως τοῦ Ἑλλήνου. Διὰ τοῦτο ἔστειλαν τὴν ἀναφορὰν των, διὰ εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου των, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Παναγιώτης καὶ θὰ τὸν ἐνημέρωνε καὶ προφορικῶς διὰ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι πολὺ σημαντικά, διότι διασώζουν καὶ τὰς ὑπογραφὰς-ὀνοματεπώνυμα πολλῶν προυχόντων τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς Ἑδέσσης, τοὺς ὁποίους δὲν ἐγνωρίζαμεν κατὰ κανόνα μέχρι σήμερα, ἐξ ἄλλης πηγῆς. Δυστυχῶς ὁμως πολλὰ ἐκ τούτων καὶ κυρίως τοῦ πρώτου ἐγγράφου εἶναι δυσανάγνωστα, διφορούμενα ἢ καὶ ἀκατάληπτα. Ἰδιαιτέρως σημασίαν ἔχουν τὰ ἀναφερόμενα ἐπαγγέλματα καὶ αἱ συντεχνίαι («ρουφέτια») τῆς Ἑδέσσης, δεδομένου ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι τὰ παλαιότερα σωζόμενα, εἰς τὰ ὁποῖα μνημονεύονται στοιχεῖα διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ κοινοτικὴν ὀργάνωσιν τῆς πόλεως¹. Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι καὶ ἡ μνημόνευσις εἰς τὸ δευτέρον ἔγγραφον τῶν προεστῶν τῆς Τσαρκόβγιανης (νῦν Κλεισοχωρίου), τοῦ Μεσημερίου, τοῦ Τεχόβου (νῦν Καρυδιᾶς) καὶ τοῦ Βλαδόβου (νῦν Ἀγρας)². Ἐτσι ἔχομεν χρήσιμους πληροφορίας διὰ τὴν κοινοτικὴν ὀργάνωσιν καὶ τῆς περιοχῆς Ἑδέσσης.

Ἄπαντα τὰ ἔγγραφα ταῦτα προέρχονται ἐξ ἀγορᾶς, φέρουν δὲ ἄνω ἀριστερὰ τὸν κοινὸν ἀριθμὸν 16.774 καὶ εἶναι γραμμένα καλλιγραφικῶς ὑπὸ τῆς ἰδίας χειρὸς, ἐπὶ μονοφύλλου χάρτου, εὐρίσκομένου εἰς καλὴν κατάστασιν, πλὴν τοῦ τοιοῦτου τοῦ πρώτου ἐγγράφου, ὁ ὁποῖος φέρει ὀπὴν.

1. Βλ. Κωνσταντίνου Γ. Σταλίδη, Οἱ συντεχνίαι καὶ τὰ ἐπαγγέλματα στὴν Ἑδεσσα τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας, Ἑδεσσα 1974. Διὰ τὴν ἀναφερομένην οἰκογενεῖαν Τράγκου-Τρούπκου βλ. τοῦ ἰδίου, Δημήτριος Τρούπκος, ἕνας Ἑδεσσαῖος ἀγωνιστὴς τοῦ 1821, «Ἑδεσσαϊκὰ Χρονικά», τευχ. 5 (Μαῖου-Αὐγούστου 1973), σ. 4-14.

2. Διὰ τὰ χωρία αὐτὰ βλ. τὴν ἐκδοσιν τῆς νομαρχίας Πέλλης «Στὴ χώρα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου», [Αθῆναι] 1973, σ. 159-160, 145-146, 147-148 καὶ 146, ἀντιστοίχως.

Ἔχουν διαστάσεις $0,212 \times 0,300$ τὸ πρῶτον, $0,22 \times 0,32$ τὸ δεύτερον καὶ $0,211 \times 0,250$ τὸ τρίτον. Φέρουν, τὸ μὲν δεύτερον διαγραφὴν μιᾶς φράσεως, τὸ δὲ τρίτον μίαν ἐπανάληψιν τοῦ ἰδίου ρήματος.

δ. Τὸ τέταρτον ἔγγραφον εἶναι ἀντίγραφον ἐπιστολῆς, ἡ ὁποία ἐστάλη ἐκ Γιαντισῶν κατὰ τὴν 8ην Ἀπριλίου 1859, καὶ ὅπου φέρεται ὑπογράφων ὁ μητροπολίτης Βοδενῶν (Ἐδέσσης) Νικόδημος¹ Κωνσταντινίδης (1859-1870). Εἶναι ἄγνωστον πρὸς ποῖον ἀπηυθύνετο αὕτη, τελικὸς ὅμως παραλήπτης τοῦ ἀντιγράφου θὰ ἦτο ὁ Ἀγγελος Μουστοξύδης, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐστάλησαν ἄλλαι δέκα ὁκτὼ ἐπιστολαὶ ἐτέρων ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν, μετὰ τῶν ὁποίων συνηριθμήθη καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη (γενικὸς ἀριθμὸς 16.775 καὶ εἰδικὸς ἀριθμὸς 17).

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐξιστορεῖται ἡ ἐξῆς ἐνδιαφέρουσα ὑπόθεσις: Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 31ης Μαρτίου 1859, ἡμέραν Τρίτην, εἰς Ἀλβανός, ὀνομαζόμενος Ἀπτουρομάνης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐμπιστος ἄνθρωπος τοῦ σερδάρη, δηλαδὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν γενιτσάρων, μετέβη εἰς τὸ χωρίον Κασσαλάρι (δηλαδὴ εἰς τὸ Κισσαλάρ, τὸ ὁποῖον μετωνομάσθη ὕστερα εἰς Μανδαραὶ καὶ κατόπιν εἰς Ἀχλαδοχώρι, ὅπως λέγεται καὶ τώρα), εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς χριστιανοῦ, τὸν ἐφόνευσε καὶ ἐπῆρε τὴν 16χρονον κόρην του, τὴν μετέφερεν εἰς ἓνα ἄλλο χωρίον Βλάχων καὶ ὕστερα ἐξηφανίσθη μὲν ὁ ἴδιος, τὴν Ἑλληνίδα ὅμως παρέλαβεν ὁ σερδάρης καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὰ Γιαντισά, ὅπου τὴν ἐνεφάνισεν ἐνώπιον τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐδέχθη ἡ χριστιανὴ νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ, ἀλλὰ ἡ κόρη ἐρωτηθεῖσα ἠρνήθη. Ἐν συνεχείᾳ ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ αὕτη εἰς τὸν θρησκευτικὸν ἡγέτην τῶν Τούρκων (ἱμάμην). Μετὰ πολλὰ ἠναγκάσθη ἡ Ἑλληνὶς νὰ εἰπῇ («μὲ ἤμισυ στόμα») ὅτι δέχεται νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ καὶ κατόπιν τούτου μετεφέρθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱμάμη. Ὁ σερδάρης ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ ἀνωτέρω Ἀλβανὸς δὲν ἦτο πλέον ἄνθρωπός του, καθ' ὅσον τὸν εἶχεν ἀπολύσει τὴν προηγουμένην ἡμέραν καὶ συνεπῶς δὲν ἠθύνετο διὰ τὰς πράξεις του. Τὴν ἐπομένην ὁ δολοφόνος ἐξῆλθε τῆς οἰκίας τοῦ μουδῖρη (δηλαδὴ τοῦ δημάρχου), τὸν κατεδίωξαν δῆθεν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπρόφθασαν. Ὁ μητροπολίτης ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Τούρκον ἱεροδικαστὴν νὰ τοῦ στείλῃ τὴν κόρην διὰ μίαν ὥραν, προκειμένου νὰ σχηματίσῃ ἰδίαν ἀντίληψιν περὶ τῶν προθέσεών της, ἀλλὰ οὗτος ἀπήντησεν ὅτι δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι φοβεῖται ὅτι θὰ τὴν κλέψῃ πάλιν ὁ δολοφόνος, ἐζήτησε δὲ μάλιστα προθεσμίαν ἐννέα ἡμερῶν, καὶ τοῦτο προφανῶς διὰ νὰ ὑπάρξῃ ὁ κατάλληλος χρόνος νὰ μεταπεισθῇ αὕτη. Κατὰ

1. Βλ. Γεωργίου Τουσίμη, Ἐπισκοπικὸς κατάλογος μητροπόλεως Ἐδέσσης, «Ἐδessaϊκά Χρονικά», τεύχ. 2 (1972), σ. 5-17 καὶ δὴ σ. 15. Πρβλ. καὶ Κωνσταντίνου Γ. Σταλίδη, Οἱ συντεχνίες..., σ. 44, 45, 50 καὶ 130, ὅπου (σημ. 126 τῆς σ. 44) ἀναγγέλλεται ἡ ἐκδοσις μονογραφίας διὰ τὸν Νικόδημον.

τὴν 8ην Ἀπριλίου ἡ κόρη ἐπρόκειτο νὰ ἀποσταλῇ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, χωρὶς τὸν φονέα, διότι τελικῶς δὲν συνελήφθη οὗτος. Ἡ μήτηρ τῆς χριστιανῆς ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς φοβισμένη, διότι τὴν ἠπέιλησαν ὅτι, ἐὰν κινήσῃ δικαστικὸν ἀγῶνα, θὰ ἔχῃ τὴν τύχην τοῦ ἀνδρός της. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἡτεῖτο ἡ παρέμβασις τοῦ παραλήπτου τῆς ἐπιστολῆς πλησίον τοῦ διοικητοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος καὶ ἐξήτησε τὴν ὑποβληθεῖσαν ἐκθεσιν τοῦ μητροπολίτου.

Τὸ ἔγγραφον εἶναι γραμμένον καλλιγραφικῶς εἰς δίφυλλον, στιλπνόν, λεπτὸν χάρτην, διαστάσεων 0,217×0,270. Εἰς τὸ ἄνω (ἀριστερόν) μέρος τούτου ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις: «Ἴσον καὶ ἀπαράλακτον/ἐκ τοῦ γράμμα-τος/τοῦ ἀγίου Βοδινῶν πρὸς/τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν», ἐκ ταύτης δὲ συνάγεται ὅτι, πιθανόν, ἀπηυθύνετο τὸ πρωτότυπον πρὸς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, οὗτος δὲ διεβίβασεν ἀντίγραφον πρὸς τὸν Ἀγγελον Μουστοξύδην, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς καλὰς ὑπηρεσίας του.

Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν δείγμα ἐντελῶς ἀνορθογράφου ἀντιγραφῆως, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε μοναδικὸς εἰς παραναγνώσεις καὶ εἰς ἀφαντάστους βαρβαρισμούς, γραμματικὸς καὶ συντακτικὸς, οἱ ὅποιοι θὰ ἐξέπλητταν ἀκόμη καὶ ὅσους ἐπιδιώκουν ἐπίτηδες νὰ κατασκευάσουν, τεχνητῶς καὶ ἐνσυνειδήτως, παρόμοια κείμενα διὰ λόγους ἀστείότητος ἢ δι' ἄλλους σκοποὺς. Δι' αὐτὸ καὶ δημοσιεῖται ὡς ἔχει, καίτοι τοιοιτοτρόπως καθίσταται συχνὰ δυσχερὴς ἡ κατανόησις τῶν γραφομένων καὶ θὰ ἦτο ἄλλως ἐπιβεβλημένη καὶ ἐπιτρεπτή ἡ διόρθωσις (ἀποκατάστασις) τούτου.

γ. Τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων

1

Τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα, αἰθέντα καὶ Κόνσολα τῆς κραταιότητος Βασιλείας ρωσιῶν, δουλικῶς προσκυνοῦμεν.

Τῇ: 8 φεβρουαρί(ου): 1831: Βοδενά

καὶ διὰ τοῦ ταπεινοῦ μας ἐμφανιζόμεθα δουλικῶς τῇ ἐκλαμπρότητί σας, ἀναφέροντες περὶ μᾶς ἀθλίας χριστιανῆς κόρης, νομίμον γυναικὸς τοῦ ἐκεῖ στογιάννου, ἥτις οὕσα πέρυσιν ἀδόξωβωσιασμένη, δι' αὐτόν, κἄποιος διεστραμμένος καὶ γιαραμάξης τούρκος, Ἰσὴν(...) λεγόμενος, με' ἄλλους τρεῖς ὁμοίους του ὁπαδούς, διὰ νυκτὸς ἐπάτησε τὸ σπῆτι, καὶ τὴν ἤρπασαν ληστρικῶς [κ]αὶ βιαίως, δέσαντες τοὺς γονεῖς αὐτῆς, καὶ ἐφυγαν με' αὐτὴν με' σκοπὸν, τυραννικῶς νὰ τὴν τουρκέσῃ [καὶ] νὰ τὴν λάβῃ γυναικὰ του ἡ δὲ ἀθλία κόρη σώφρων οὕσα, καὶ καλῇ χριστιανῇ, δὲν ἔστρεψεν οὔτε νὰ ἀκούσῃ τοιοῦτον λόγον, με' ὅλον ὅπου τὴν ἐπαίδευσαν ἐλεεινῶς, τὴν ἔδραγ, τὴν ἐκρεμοῦσαν, τὰ μαλλία

της, κατεξερίζωσαν, μαρτύριον φοβερόν τὴν ἔκαναν, καὶ πάλιν ἡ σόφρων δὲν ἔκλινεν εἰς τὰ κακὰ των θελήματα, ἀλλ' ἔμεινεν εἰς τὴν πίστιν της στερεὰ καὶ ἀσάλευτος. καὶ μίαν ἡμέραν λοιπὸν, εὐρίσκουσα ἀρμώδιον καιρόν, ἔφυγεν εἰς τὸν ῥηθέντα ἀρῥαβωνιαστικόν της, ὅστις ὕστερον ἠκολούθησεν τὸν κατὰ Μή-
ττιον, φοβούμενος νὰ μὴν τὸν φονεύσῃ ὁ Τούρκος. προχθὲς λοιπὸν, δίδοντας ῥάγι ὁ ῥηθεὶς στογιάννος, ὡς καὶ οἱ λοιποί, κατὰ τὸ ὕψηλόν φερμάνι, εὐθὺς ὁ Τούρκος πάλιν, ὡς λυσσασμένος λύκος ἔτρεξεν, νὰ τὴν ἀρπάξῃ τυραννικῶς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ζαμπήτης μας προχθὲς, ἔστειλε τὴν κόρην, ὁμοῦ μὲ τὸν στο-
γιάννον πρὸς τὸν Βεζύρη, διὰ νὰ κἀνῃ αὐτὸς ἐκεῖ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐλευθε-
ρίας. ἡμεῖς δὲ ἀκούοντες τὴν μεγάλην σας προθυμίαν, καὶ ἐπαινετὴν ζέσιν, ὅπου ἐπεδείξατε, ἐλευθερώνοντες πολλὰς ψυχάς, εἴχαμεν καλὰς ἐλπίδας, ὅτι εὐθὺς, μὲ τὴν δύναμίν σας, νὰ λάβῃ τὴν ἐλευθερίαν της. τώρα λοιπὸν βλέποντες τὸν Τούρκον πάλιν νὰ τὴν σύρῃ ὀπίσω, ὅλοι ἐκστατικοὶ εἴμεθα καὶ ἐδάκρυσαν πολλῶν οἱ ὀφθαλμοί, στοχαζόμενοι τὴν μεγάλην ἀδικίαν, καὶ τὰ ὅσα μαρτυρικὰ πάθη ἔπαθε, καὶ δὲν εἶναι κανεὶς νὰ τὴν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν ἄδικον ἐκείνον, καὶ τώρα πάλιν χειρώτερα τὴν παιδεύει, μὲ τὸ νὰ ἦναι εἰς τὴν πίστιν της ἀμετάβλητος. καὶ ἂν κερδήσῃ αὐτὸς τοῦτον τὸν ἄδικον καὶ κακὸν του σκο-
πόν, εἰς ἡμᾶς δὲν θέλει μένει ζωὴ πλέον, ἔγινεν ὁδός, ἐχάσαμεν τὴν ὑπόληψιν, εἰς τὸ ἐξῆς πλέον δὲν θέλομεν εἶσθαι πατέρες τῶν τέκνων μας. διὰ τοῦτο λοιπὸν ὅλοι μας μικροὶ καὶ μεγάλοι προστρέχομεν διακρυθῶς τῇ ὑμετέρᾳ ἐκλαμπρό-
τητι, καὶ παρακαλοῦμεν, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, νὰ σταθῇτε μὲ ὅλην σας τὴν δύναμιν, ὡς σὰς φωτίσῃ, ὁ ἅγιος θεός, νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ ἀθλία, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχι-
κὸν θέλει εἶναι Κωρωνίς, ὅλων τῶν λοιπῶν ἀνδραγαθημάτων σας καὶ ἡμεῖς θέλομεν τὸ κηρύττει αἰωνίως· ἔχετε πρὸς τούτοις καὶ τὸν παρὰ κυρί(ου) μισθὸν ἑκατονταπλασίονα. συμφερότερον εἶναι καὶ τοῦ ῥηθέντος τούρκου ἢ ζωὴ νὰ σηκωθῇ, ἀκόμη πολλοὺς χριστιανοὺς ἔχει νὰ ἀφανίσῃ ἐπειδὴ πολλῶν τὸ πρᾶγμα ἔκλεψεν, πολλοὺς μὲ τουφέκι γιαραλάδισεν, καὶ ἂν μείνῃ πάλιν, τὰ χειρώτερα ἔχει νὰ κἀνῃ, καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπὸν μας ἐκ στόματος πληροφορεῖσθε καλλή-
τερα καὶ ξαναπροσκυνῶντες μένωμεν.

τῆς ἐκλαμπρότητός σας
ἐλάχιστοι δοῦλοι

ἡτζο πάουνδε(;))

γάτζο παπὰ

μανόλη καλπάηκα

μίτρε Παταζήσι(;))

δούμον τράπκο μπουντζήν

γάτζο σούμκη σταμάτη σήμη(;)) κοσταντι (...)

δημον πετκο τάση δήμου μιτρας (...)) ποτζιν καρα

μανόλη κοτζαπασι

δουμητζα δημητηρη

κηρο χρηστο το μητηρη

δήμου κρουτζη

κουτζε

Τηνάς κράστε δημήτρη στογιάννος δημο λογο ραστι σιτιτου κιτζου(...)
 νάνο γιαννο Χ(ατζῆ) Θανάσης Δήμιον
 μίτρης μπηνάρη.
 θανάσης γιάννου
 ἀγγελάκης

2

Ἐκλαμπρότατε Κόνσουλα τῆς κραταιοτάτης Ῥωσικῆς Βασιλείας, τὴν λαμπρὰν καὶ μεγαλοπρεπῆ εὐγένειάν σας δουλοπεπῶς προσκυνοῦμεν.

Ἀκαταπαύστως τὸν παντοδύναμον θεὸν παρακαλοῦμεν, διὰ νὰ σκέπη καὶ νὰ φυλάττῃ τὴν εὐγενεῖάν σας μὲ ὑγίαν πολυχρόνιον, μὲ ἀλλεπάλληλον εὐδαιμονίαν εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σας καὶ τὸν πόθον σας. ἀμήν. καὶ μετὰ τὰς δουλικὰς μας προσκυνήσεις ἐρχόμεθα νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὴν εὐγενεῖάν σας διὰ μίαν ἄδικον καὶ θανατηφόρον κρίσιν, ἣ ὅποια κατ' αὐτὰς γίνεται παρὰ τοῦ ἐκεῖσε Ἡ(γε)μῶνος. πρὸς ἐνὸς καὶ ἡμῖς ἤδη χρόνον ἐθανατώθη ἐδῶ ἐν Βοδενοῖς ἀπὸ τοῦς κλέπτας διὰ νυκτὸς εἰς τὸ ὀσπήτιόν του, κἄποιος κακότροπος Τούρκος Ἰσιήνης ὀνομαζόμενος, δι' αἰτίαν ὅπου εἶχεν ἀρπάξῃ δυναστικῶς τὴν ἀῶραβωναστικὴν ἐνὸς κλέπτου, (ἀγκαλὰ καὶ εἰστε πληροφορημένοι περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως). ὁ κλέπτης λοιπὸν θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ἄδικον αὐτὴν πράξιν διὰ νυκτὸς ἐπάτησε τὸ ὀσπήτιον τοῦ Τούρκου μαζὺ μὲ ἄλλους κλέπτας ὁπαδούς του, φονεύοντας Τούρκον, ἐπῆρε τὴν ἀῶραβωναστικὴν του, καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. καθὼς καὶ οἱ ἴδιοι κλέπται ἐμμαρτύρησαν τὴν πράξιν αὐτὴν, γράφοντες πρὸς τὸν τότε ἀγιάννην μας. τώρα δὲ οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος Τούρκου κακίᾳ φερόμενοι μὲ κάθε τρόπον πασχίζουν διὰ νὰ φονεύσουν ἄδικα τὸν ἀδελφὸν τῆς κόρης ὁ ὅποιος εἶναι πάντῃ ἀμέτοχος ὁ δυστυχὴς ταύτης τῆς ὑποθέσεως, καὶ μάλιστα εἰς καιρὸν ὅπου εἶναι περίπου ἀπὸ τεσσάρων χρόνων, ὅπου δουλεύει εἰς τὸν καζὰν Σερρών. ὅθεν μετὰ θεὸν ὑπὸ τὴν σκέπην Σας προστρέχουμεν, ὥς παντοτεινὸς ὑπερασπιστὴς τῶν χριστιανῶν νὰ λάβητε τὴν εὐσπλαχνίαν καὶ τώρα διὰ νὰ μὴ φονευθῇ ἓνας τοιοῦτος νέος ἄδικα. καὶ τὸν κύριον ἐξάπαντος ἐξετε μισθαποδότην. ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος δουλικῶς, οἱ δὲ χρόνοι τῆς εὐγενείας σας εἴησαν θεοδὲν πανευτυχεῖς καὶ πανευφρόνιοι.

1833 Ἰουνί(ον) 8 Βοδενά

Τῆς ἀξιοπροσκυνήτου ἡμῖν ἐκλαμπρότητος ὑποκλινέστατοι.

Τράγκος Χρήστου οτουαγι(ου): βοδενῶν ἐπὶτρώπος γεῶργιος. ράπτης.
 προεστῶς

γάτζος ἀπὸ μεσημέρι
 γάτζος ἀπὸ Τέχουβον

Χ(ατζῆ) Θανάσης κοντζιάμπασης
 τζαρκόβγιανης

κωνσταντίνος πόδους κοτζιάμπασης

δημήτρης ῥίζου μπακάλης

καὶ λιπὴ του ρουφετίου.

κωνσταντίνος πεγιου

ἱτζης πότζης ράπτης

μποζίνος ἀπὸ Βλάδοβον

δημητρὶς κοτζαμπασης

3

Ἐκλαμπρότατε αὐθέντα, καὶ Κόνσωλα τῆς κροταιωτάτης Βασιλείας Ρωσιῶν, κύριε Μουστοξίδι ὁ τὴν λαμπρὰν καὶ μεγαλοπρεπῆ εὐγένειάν σας, δουλικῶς προσκυνῶμεν, πᾶν αἶσιον καὶ καταθύμιον ὑμῖν, ἄνωθεν ἐξαιτούμενοι.

ἡ φιλοκαγαθία σας ἔδωσεν φήμην εἰς πολλούς, ὅπου ἀκαταπαύστως ἀποδευκνέται πρὸς τὸν χριστῶννυμον λαόν, ὑπερασπιζόμενος, κάθε ἄνθρωπον, ἀδίκως καὶ παραλόγως κατατρεχόμενον. αὕτη λοιπὸν ἡ φήμη θαρρύνει καὶ ἡμᾶς τοὺς δούλους σας νὰ προσπείσωμεν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα, νὰ ζητήσωμεν ὑπεράσπησιν καὶ βοήθειαν εἰς τὴν ἐξῆς ὑπόθεσίν μας, ἣτις ἀποβλέπει εἰς εὐτελὴ ἀφανισμόν μας, ἂν καὶ σᾶς εἶναι γνωστή, ὅμως διὰ καλλητέραν πληροφορίαν, λαμβάνομεν τὸ θάρρος νὰ τὴν ξανααναφέρωμεν· καίτοις νέος συμπατριώτης μας Χρῆστος ὀνομαζόμενος, ὅστις ἐφέρθη δέσμιος αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἠγεμῶνα, ὅπου κατ' αὐτοῦ ψευδομαρτυροῦσι κακὸτροποὶ Τούρκοι, λέγοντες ὅτι αὐτὸς τάχα νὰ ἐφόνευσεν τὸν πρὸ ἓνα ἡμῖσιν χρόνον φονευθέντα Τούρκον ἐδῶ εἰς Βοδενά. ἀλλ' ἡμεῖς ὅλοι οἱ ὑπογραφόμενοι δοῦλοί σας, μαρτυροῦμεν φιλαλήθως καὶ καθαρῶ τῷ συνειδήτῳ, ὅτι αὐτὸς ὁ φονευθεὶς Τούρκος, γιερεμάξης ὢν καὶ κακὸτροπος, μαζὺ μὲ ἄλλους ὁπαδοὺς ὁμοίους τοῦ τοῦς νῦν νταβατζήδες, ἤρπασε, διὰ νυκτός, μίαν κόρην ἀπὸ ἓνα χωρίον δυναστικῶς, ἡ ὁποία ἦτον ἀρράβωνιαστικὴ ἐνὸς κλέπτου, ὅπου περιήρχετο μὲ τὸν καρὰ Μήτζιον· ὁ δὲ κλέπτης ἐκεῖνος, θέλοντας νὰ κἀνὴ τὴν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ του, ἐν ταυτῷ νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ τὴν ἀρράβωνιαστικὴν του διὰ νυκτός μὲ ἄλλους κλέπτας ἐμπήκεν εἰς τὸ ὁσπήτιον τοῦ Τούρκου, καὶ αὐτὸν ἐφόνευσε, καὶ τὴν ἀρράβωνιαστικὴν του ἐπῆρεν, καὶ ἐφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄγνωστος. αὐτὸς ὁ ὀρθθεὶς νέος λοιπὸν, ὅστις εἶναι ἀδελφὸς τῆς ὀρθθείσης κόρης, ὅπου ἐφέρθη δέσμιος, καὶ ὅπου μὲ τὰς ψευδομαρτυρίας καὶ ἱλιάμια, κακία φερόμενοι θέλουν νὰ τὸν καταδικάσουν εἰς θάνατον, ἔχει τεσσάρους χρόνους, ὅπου λείπει διατρίβοντας ὁ ἄθλιος, εἰς τὰ περίεξ τῶν Σεῦδῶν, εἶναι ἀθῶος ὁ ταλαίπωρος, καὶ τῆς πράξεως ταύτης πάντῃ ἀμέτοχος· καὶ μάλιστα αὐτοὶ οἱ νταβατζήδες τούρκοι, ὅπου τὸν κατατρέχουν εἶναι συγγενεῖς καὶ συμπράκτορες ἐκείνου τοῦ Τούρκου, μπατακτζήδες καὶ κακὸτροποὶ ἄνθρωποι· οἱ ἐδικοί μας ἐδῶ Τούρκοι· ἤγουν οἱ προύχοντες ἔχοντες κακὴν καρδίαν ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἱλάμια ἐοργάζοντες κατὰ τὴν θέλησίν των, βιάζοντες τὸν κριτὴν, καὶ ὁ σκοπὸς τοὺς ἀποβλέπει, ὅχι μόνον νὰ θανατώσουν τὸν ὀρθθέντα ἀθῶον νέον, ἀλλὰ μὲ

αὐτὸν τὸν μαντέν, καὶ ἄλλων πολλῶν ὁσπήτια νὰ σβύσουν, καθὼς ἐπληροφορήθημεν, διὰ νὰ ἀναπαύσουν τὴν κακίαν των, ἐπειδὴ πολλὰ καθ' ἡμῶν μαγερεύουν κρυφίως, πασχίζοντες μὲ κάθε τρόπον, καὶ νὰ ἀφανίσουν καὶ πολλοὺς ἐξ' ἡμῶν. καὶ διὰ στόματος πληροφορεῖσθε καλλήτερά ἀπὸ τὸν κύριον Παναγιώτην, αὐτὸς ἡξέυρει τὸ χάλι μας, καὶ τὴν ἔχθραν ὅπου τρέφουν καθ' ἡμῶν, οἱ ἐδῶ ἀγάδες μας. ὅθεν λοιπὸν προστρέχουμεν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα, καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς, νὰ ἀποδείξητε καὶ πρὸς ἡμᾶς τὴν φιλοκαγαθίαν σας, ὡς φιλάνθρωπος, καὶ καλὸς ὑπερασπιστὴς τοῦ Χριστωνύμου λαοῦ, ἐπειδὴ μετὰ θεὸν δὲν ἔχομεν εἰς ποῖον ἄλλον νὰ προσπέσωμεν, εἰ μὴ πρὸς τὴν φιλοκαγαθίαν σας, καὶ εἴμεθα εὐέλπιδες, ὅτι δὲν θέλετε ἀπορῥίψει τὰς δουλικὰς προσκυνήσεις, καὶ παρακαλέσεις μας. καὶ παρὰ θεοῦ ἔξητε τὴν μισθοποδοσίαν, καὶ ἡμεῖς μένομεν παντοτινοὶ χαῖρ ντουβατζήδες σας.

Π(α)π(α) Χριστόφορος ἀρχιμανδρίτης

γεώργιος ἐπιτροπος τοῦ
ἀγί(ου) βοδενῶν.

Π(α)π(α) δημήτριος

τράπκος προεστώς.

ντούμτζης μπουσκου

Χ(ατζη): νικόλαος Χ(ατζῆ): ἀναστα-
σί(ου)

δημήτρις Χ(ατζη):πέγιου

προηος προτομάστωρος

νούσκας κοτσους

Τῆ: 11-³ Ιονί(ου): 1833: Βοδενά

Τῆς ὑμετέρας ἐκλαμπρότητος
ὑποκλινεῖς Δοῦλοι

Βοδενῖται.

Χ(ατζη): θανάσης Δήμου.

νούσκα κότζου.

δημήτρις ῥίζου.

Χ(ατζη): ἀναστάσης καὶ οἱ-
ἐπίλοιποι δοῦλοι σας.

4

Τὴν ὑμετέραν Πανοσιολογιώτητα ἐκ ψυχῆς ἀσπάζομαι ταπινῶς εὐχομαι.

Φθάσας εἰς γιανιτζὰ κατὰ διαταγὴν τῆς ὑφυλότητός του ἐρευνέισα ἐπλυροφορίθην θητικῶς τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ φονευθέντος πατρὸς καὶ τῆς ἀρπαγῆς τῆς κόρης του ἰδοῦ ἢ ἀκρυβρώς ἐκθυσ. τὴν παρελθούσαν τρίτην ἐσπέρας ἦτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς: 31 = Μαρτίου: ἄνθρωπος τοῦ κὺρ σερδάρι ὀνόματι ἀππουραμάνης ἀλβανὸς ἐπῆγε εἰς χωρίον κασσαλάρι ἠπάτησε μίαν οἰκίαν ἐνὸς χριστιανοῦ καὶ ἔκλεψεν μίαν κόρην ἐτῶν: 16· εἰς τὴν αὐλήν τῆς οἰκίας ἐπρόφθασε ὁ πατὴρ καὶ ἐπιδὶ ἀντέστη ὁ τούρκος τὸν ἐκτίπησε καὶ τὸν ἐφόνευσε τὴν αὐτὴν στιγμὴν παρέλαβεν ἐδεξίς τὴν κόρην καὶ τὴν μετέφερον εἰς ἕν ἕτερον χωρίον βλάζων καὶ ἐδραπεύθησεν τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἐπρόφθασε ὁ ἴδιος κὺρ σερδάρης καὶ παραλαβὸν τὴν κόρην ἔφερεν εἰς τὸ μετζλίση τῶν γιανιτζῶν λέγων ὅτι αὐτὴ δέχεθι τὸν ἰσλαμισμόν ἢ κόρη ἐρωτηθῆσα ἀνῆλθε καὶ μετὰ ἀρκετὴν φιλονικίαν ἀπεφασύσθη νὰ σταλῇ ἢ κόρη εἰς τὸν ἱμάμη κατὰ πρότασιν δὲ τοῦ Δημητρίου παρεδέχθησαν νὰ σταλῇ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως

- μόλον ὅτι δὲν τὴν ἀπέστειλαν ἀλλὰ τὴν ἄφηκαν εἰς τὸν ἴδιον μαχαμὲ ἔκτυθιμῆ-
 νην εἰς τὰς ἀπυλᾶς καὶ φοβερισμοὺς πολλὸν καὶ διὰ τοῦτον πάλιν παρουσιάσθη
 ζυτιθῆσα παρὰ τοῦ κρυτοῦ τοῦ πληροφοριθέντος διὰ τὸν εἰς τὸ οὗς αὐτῷ γενο-
 μένων εἰδήσεων ὅτι ἡ κόρη κατηπεῖσθι νὰ δεχθῇ τὸν ἰσλαμησμὸν καὶ εἰποῦσα
 σ. 2 μὲ ἤμισον στόμα ὅτι δέχεται, ἐστάλη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἡμάμι | καὶ ἐκεῖ
 μένας μέχρι τῆς σήμερον—περὶ τοῦ φωνέως οὐδὲνα λόγον ἤσαν, διότι ὁ Κῆρ
 σερόδρης εἶπεν ὅτι δὲν τὸν γνωρίζε διὰ ἄνθρωπο του ἐπειδὴ καὶ τὴν προτη-
 ραίαν τοῦ φόνου τὸν εἶχεν ἀπολέσει ἐκ τῆς ὑπερεσίας του καὶ κατὰ συνέπειαν
 τούτων ἐξ ἧλθεν δῆθεν τῆς ἐγγυνήσεως εἰν εἶχε δεδομενεν περὶ αὐτοῦ ἐντοσούτῳ
 ὁ φονεὺς τὴν τετάρτην παρῆλθεν ἀπὸ τοῦ κονάκι τοῦ Μονδεῖρι καὶ δύο μὲν σεί-
 μένιδες τὸν κατὰ δίωξαν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἔφθασαν πρὸς τὴν νύκτα διὰ τὸν ἄνθρωπον
 μουν εἶπον εἰς τὸν Κριτὴν, ἂν ἐμπιστεύεται νὰ μὴ ἀποστήλῃ διὰ μίαν ὥραν τὴν
 κόρην, ἀλλ' ἡ Σοφολογιότης του μοὶ ἀπῆρτησεν, ὅτι δὲν δύναται Νὰ κάμῃ τὸ
 τοιοῦτον διότι φοβεῖται μήπως ὁ φονεὺς πάλιν τὴν κλέψῃ διότι ὑπονοεῖ ὅτι
 ἐνταῦθα εἶναι κρυμμένος (ἴσως εὐρίσκεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἡμάμι πρὸς διδα-
 σκαλίαν ἰσχυροτέραν) τὸ δὲ νὰ μὴν ἰδοποιήθῃ ἡ ὑψηλότης του ἐν διαστήματι
 ἐνέα ἡμερῶν, τοῦτο ὅλον γέγονε ἵνα δοθῇ καιρὸς καὶ καταπεισθῇ ἡ κόρη ἥτις
 καὶ ἐνώπιον τοῦ μετζλησιόου κατείχετο ἀπὸ Πανικὸν φόβον καὶ ποταμῆδον δά-
 κρυα ἔχρυνε διὰ τὸν φόνον τοῦ Πατρός της καὶ λόγους ἀσαφεῖς ἔδιδε πρὸς ἀπάν-
 τσην εἰς τοὺς ἐροτούντας—διὰ ψέσινην ἀπάντησίν μουν φρονῶ ὅτι σήμερον ἀπὸ
 στελλεται ἡ κόρη εἰς τὴν θεσσαλονίκην πρὸς τὴν ὑψηλότητά του, οὐχὶ δε καὶ ὁ
 φονεὺς διότι δὲν συνελήφθη μόλονότι τὴν ἀργηταν τῆς ἀπόστολῆς τῆς κόρης
 θέλουν δικαίως διὰ τὸ ὅτι ἐξήτουν νὰ συλλάβουν καὶ τὸν Γαμβρόν ἢ μῆτηρ
 τῆς κόρης μένει κατάκλειστος εἰς τὴν οἰκίαν, τις διότι ἀπειλήθη ὅτι ἂν κάμῃ
 ἀγογὴν θέλει παθεῖ τὰ ἴδια παρὰ τοῦ φονέως ταῦτα πάντα παρακαλῶ νὰ τὰ
 σ. 3 ἐκθέσετε πρὸς τὴν | ὑψηλότητά του, διότι ὡς γινώσκετε ρητῶς ἀπήτησε πᾶρ'
 ἐμοῦ τὴν τοι αὐτὴν ἔκθεσιν καὶ ὅπου ὁρισμὸς τῆς ὑψηλότητός του ἄνευ ἐτέρου
 διάτελῳ.

1859: Απριλλίου: 8: Γιαννιζά.

Τῆς περισποῦδαστόν μοι = θερμὸς πρὸς θεὸν εὐχέτης καὶ ὀλοπρόθυμος.
 Πανοσιολογιότητός τις. † ὁ Βοδηνῶν Νικόδημος

8. ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Νομίζω ὅτι τὰ ἔγγραφα τῆς παρουσίας συλλογῆς ἔδωσαν τὴν εὐκαιρίαν
 εἰς τὸν ἀναγνώστην διὰ μίαν πρόχειρον ἀξιολόγησιν τῆς προσφορᾶς τοῦ
 φιλοπάτριδος Ἑλλήνου προξένου τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, δη-
 λαδὴ τοῦ Ἀγγέλου Μουστοζύδου, ὁ ὁποῖος, δικαίωνων πλήρως καὶ κατὰ
 κυριολεξίαν τὸ βαπτιστικόν, κύριον ὄνομά του, διεδραμάτισε λίαν ἐπιτυχῶς

καὶ ἐθνωφελῶς τὸν ρόλον τοῦ φύλακος ἀγγέλου καὶ προστάτου τῶν ὑποδοῦλων Μακεδόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων γενικώτερα.

Ἐλπίζω, λοιπόν, ὅτι ἡ ἐργασία μου αὐτὴ θὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀφορμὴν διὰ τὴν σύνθεσιν καὶ ἐκδοσιν μιᾶς διεξοδικῆς καὶ πλήρους μονογραφίας, ἢ ὅποια θὰ κατατείνῃ εἰς τὸ νὰ ἀποδείξῃ τὴν σημασίαν τῆς εὐεργετικῆς δράσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἀνθρώπου καὶ πατριώτου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ δημοσιεύσω καὶ ἄλλα ἔγγραφα εἰς τὴν δευτέραν συλλογὴν μου.

Πάντως, διὰ νὰ κατανοηθῇ τὸ ὑπάρχον σχετικὸν κενόν, ἀρκεῖ, νομίζω, νὰ σημειωθῇ ὅτι περὶ τούτου δὲν δημοσιεύεται οὐδὲ μικρὸν λῆμμα εἰς τὰς ἐλληνικὰς ἐγκυκλοπαιδείας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

RÉSUMÉ

George Ch. Chionidis, Documents concernant l'histoire de la Macédoine pendant l'occupation turque. Première Collection.

Une collection des documents (19 en nombre), concernant l'histoire de la Macédoine et provenant de la Section des Manuscrits de la Bibliothèque Nationale d'Athènes et des Archives de la Société Historique et Ethnologique de Grèce, est publiée pour la première fois, dans la présente étude.

L'étude est divisé en sept parties.

Après une Préface (1e partie), la 2e partie comprend cinq documents, concernant la Colonie des Combattants Macédoniens de Nea Pella à Atalanti,

fondée par les réfugiés combattants du 1821. Ces documents, puiliés avec une introduction et commentaires, sont: 1) Acte de 20.8.1845, signé par les Combattants Macédoniens, après la permission donnée par le Gouvernement pour l'élection des autorités de leur Commune. 2) Pétition (d. le 26.1.1860) du combattant de Thessaloniki Ioannis Michael, s'adressant au Comité, pour son enregistrement dans cette Commune. 3) Pétition semblable, de 25.5.1846 du Combattant de Veria George Sterghiou. 4) Lettre de Venise du Macédonien ex Archevêque de Dalmatie, Albanie et Istria Venedicte Kralidis (d. le 10.3.1846), par laquelle il informe son destinataire à Athènes Andronikos Paikos, qu'il fait don à la Colonie ci-dessus de toute sa bibliothèque. 5) Le 5e document a le même contenu.

Dans la 3e partie sont publiés cinq documents, soit trois lettres du Général Yero-Karatassos (1823), une du Commandant Démétrius (Tsamis) Karatassos (1831) et une du Capitaine Diamantis Nikolaou-Olympios (1846).

Dans la 4e partie trois documents sont publiés, soit: une pétition du Combattant de Naoussa Chrissafis Anastassiou, s'adressant au Comité des Combattants (1865) et dans laquelle il raconte ses vicissitudes et demande une aide financière, une pétition de Grammatiki veuve du Combattant Lambros Adam ou Zorbas Kassandrinos et de la fille du Combattant Demos Karidas (1865), même contenu avec un certificat.

Dans la 5e partie, une lettre-récepissé est publiée, de Anastassios Manolis (1755) de Edessa, pour la réception des biens de Archimandrite de Naoussa Parthenios, mort à Kastoria.

Dans la 6e partie est publié un document adressé (1831) par douze Capitaines de vaisseaux grecs aux Consuls de la Russie, de la France et de l'Angleterre, à Thessaloniki, pour éclaircir les événements intervenus entre leurs équipages, pendant le Dimanche de Pâques.

La 7e partie comprend quatre lettres: trois des «Démogerontes» de Edessa (1831 et 1833) au Consul de la Russie à Thessaloniki Ange Moustoxidès, sur la conversion par force à l'islamisme d'une jeune fille, Grecque-Orthodoxe et une du Métropolitain de Edessa Nikodimos (1859), de Yianitsa, sur la conversion par force d'une autre chrétienne.